

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему АКСІОЛОГІЧНА СВОЄРІДНІСТЬ ЛЕКСИКИ РІЗНИХ
СТИЛІСТИЧНИХ РЕГІСТРІВ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-а
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Зубченко Ольга Василівна

Керівник д.ф.н., проф. Приходько Г. І.

Рецензент д.ф.н., проф. Козлова Т. О.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної
філології
Кафедра англійської
філології
Освітній рівень
магістр
—
Спеціальність 035
Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська
Освітньо-професійна програма Мова і література
(англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

2020 року

«____» _____

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

ЗУБЧЕНКО ОЛЬЗІ
ВАСИЛІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Аксіологічна
своєрідність лексики різних стилістичних реєстрів в сучасній англійській
мові»

керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Приходько Ганна Іллівна,
д.ф.н., професор

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 596-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 09 січня 2020 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) теоретичні засади теорії аксіології; функціонування оцінної лексики різних стилістичних реєстрів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) здійснити огляд теоретичних джерел; 2) дослідити генезис понять цінність та оцінка; 3) визначити місце категорії оцінки в сучасній лінгвістиці; 4) виділити та дослідити компоненти оцінки; 5) визначити критерії поділу лексики на супер- та субнейтральну; 6) виявити особливості та специфіку аксіологічної лексики згідно з її приналежністю до різних стилістичних реєстрів.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Приходько Г. І., д.ф.н., проф.	06.05.2019	06.05.2019
Розділ 1	Приходько Г. І., д.ф.н., проф.	15.06.2019	15.06.2019
Розділ 2	Приходько Г. І., д.ф.н., проф.	05.09.2019	05.09.2019
Висновки	Приходько Г. І., д.ф.н., проф.	15.10.2019	15.10.2019

6. Дата видачі завдання 06.05.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2019	Виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	Виконано
3.	Написання вступу	травень 2019	Виконано
4.	Написання теоретичного розділу	червень-вересень 2019	Виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень-жовтень 2019	Виконано

6.	Формулювання висновків	жовтень 2019	Виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2019	Виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	Виконано
9.	Захист	січень 2020	Виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант
Зубченко

О. В.

(підпис)

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)
Приходько

Г. І.

(підпис)

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер
Залужна

М. В.

(підпис)

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 90 стор., 114 джерел.

Об'єкт дослідження: лексика різних стилістичних реєстрів.

Мета роботи: всебічне розкриття специфіки аксіологічної лексики різних стилістичних реєстрів.

Теоретико-методологічні засади: праці відомих лінгвістів в галузі аксіології (Г. Вижлецов, О. Вольф, Є. Гриценко, О. Кубрякова, Ю. Мещерякова, М. Ретунська, К. Хруцький та ін.).

Отримані результати: в ментальному процесі емотивно-оцінного освоєння світу аксіологічна обробка дійсності різного ступеня когнітивної складності передуює появі різних емоцій, по-друге, емоційний стан суб'єкта стимулює аксіологічну діяльність суб'єкта і грає істотну роль у формуванні емотивної оцінки, помітно змінюючи і модифікуючи оцінний зміст. Він під впливом інтенсивних, «гарячих», ціннісно орієнтованих і об'єктно спрямованих емоцій втрачає дескриптивні обриси, гіперболізуються підстави оцінки, змінюється і її зміст – він прагне зайняти полюсні позиції на ціннісній шкалі. Аналіз емотивно-оцінного механізму освоєння дійсності на матеріалі лексики різних стилістичних реєстрів дозволяє описати його в динаміці: оцінка ситуації породжує емоційний стан і ставлення до неї, а емоційний стан, в свою чергу, коригує ціннісні судження індивідів, сприяючи кваліфікативній діяльності суб'єкта і вносячи в неї додаткові емотивні смисли. Тому стосовно ситуації емоційної та оцінної інтерпретації дійсності справедлива думка про взаємозумовленість і кореляції різних типів цих кроків у ментальному освоєнні світу.

Ключові слова: оцінка, аксіологічне значення, концептуальна сфера, стилістичний реєстр, колоквиалізм.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ.....	8
1.1 Оцінка в семантичній структурі слова.....	8
1.2 Слово як засіб оцінки.....	25
1.3 Різновиди оцінок.....	31
1.3.1 Меліоративна лексика.....	35
1.3.2 Пейоративна лексика.....	39
1.4 Емоційно-оцінна енантіосемія.....	42
РОЗДІЛ 2 АКСІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ РІЗНИХ СТИЛІСТИЧНИХ РЕГІСТРІВ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	48
2.1 Стилiстичні параметри слова і оцінка.....	48
2.2 Оцінна лексика високого стилістичного реєстру.....	57
2.3 Оцінна лексика колоквіального характеру.....	63
2.4 Оцінна лексики субколоквіального характеру.....	72
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- Амер. – американський варіант;
БАРС – Большой Англо-Русский Словарь;
жарт. – жартівливо;
заст. – застаріле;
зневаж. – зневажливо;
ірон. – іронічно;
ісп. – іспанська мова;
іст. – історичне;
книжк. – книжкове;
літ. – літературне;
ЛСВ – лексико-семантичний варіант;
міф. – міфологічне;
НБАРС – Новый большой англо-русский словарь;
несхв. – несхвально;
перен. – переносне значення;
поет. – поетичне;
прост. – просторіччя;
розм. – розмовне;
терм. – термінологія;
фолк. – фольклор;
фр. – французська мова;
adj. – adjective;
arch. – archaic;
hist. – historical;
infml – informal;
liter. – literary;

OED – Oxford English Dictionary;

poet. – poetical;

RHWUD – Random House Webster's Unabridged Dictionary.

ВС ТУП

Категорія оцінки – одна з найважливіших семантичних категорій мови. Вона вивчається в тісному зв'язку з поняттям, емоцією, мисленням, що відносяться традиційно до сфери філософії, психології, логіки. Лінгвістів цікавлять оцінки (переважно емоційні) з точки зору їх ідентифікації, категоризації в лексико-семантичній системі мови: відображення в компонентному складі її семантики, розподілу по різних типах лексики, участі у створенні «мовної картини світу» та її семантичної інтерпретації, реального функціонування в мові. У словниковому складі всіх розвинених мов світу присутня лексика, яка висловлює оцінне ставлення лінгвосоціуму до феноменів оточуючого середовища і представляє таким чином лінгвістичну універсалію.

Інтенсивна розробка окремих аспектів аксіології, так само як і численні розвідки загальнотеоретичного характеру, стимулювали значний інтерес до аксіологічної проблематики, що істотно поповнило наші сучасні уявлення про оцінку.

Детальним дослідженням категорії оцінки займались О. С. Гриценко, М. С. Ретунська, О. М. Вольф, І. А. Стернин, Ю. В. Мещерякова, Т. М. Беляєва, М. В. Нікітін, І. Р. Гальперін, І. Н. Горелов, Є. М. Галкіна-Федорук.

Серйозні досягнення в описі окремих фрагментів оцінно-орієнтованого мовного простору в працях В. Д. Дєвкіна, В. В. Виноградова, Н. О. Давидової роблять можливою спробу створення цілісної картини – комплексного опису лексики сучасної англійської мови, яка виражає оцінку всіма відомими лінгвістиці способами на тлі національно-культурної специфіки номінації.

Незважаючи на очевидні успіхи, досягнуті у формуванні уявлення про лінгвістичну оцінку, її презентації, види, способи формування, сфери дії на всіх рівнях мовної структури, дослідження лексики різних стилістичних регістрів є недостатньо вивченим.

Актуальність роботи базується на необхідності виявлення аксіологічної специфіки та закономірностей оцінної лексики різних стилістичних реєстрів, що послугує додатковою базою для комунікативно-прагматичного та когнітивного підходу у дослідженні особливостей аксіологічної лексики.

Наукова новизна полягає у достатньо повно схарактеризованій аксіологічній лексиці різних стилістичних реєстрів не з погляду функціональної стилістики, а в аксіологічному когнітивно-комунікативному аспекті.

Об'єктом дослідження даного дипломного проекту є лексика різних стилістичних реєстрів.

Предметом в свою чергу виступає вивчення аксіологічної специфіки цих лексичних одиниць та їх взаємозв'язку із стилістичним реєстром, до якого вони належать.

Метою наукової розвідки є всебічне розкриття специфіки аксіологічної лексики різних стилістичних реєстрів.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- 1) дослідити генезис понять цінність та оцінка;
- 2) визначити місце категорії оцінки в сучасній лінгвістиці;
- 3) виділити та дослідити компоненти оцінки;
- 4) визначити критерії поділу лексики на супер- та субнейтральну;
- 5) виявити особливості та специфіку аксіологічної лексики згідно із її приналежністю до різних стилістичних реєстрів.

Матеріалом роботи слугували чотириста п'ятдесят лексичних одиниць, які були вибрані з авторитетних лексикографічних видань: Random House Webster's Unabridged Dictionary, Spears R. A. Slang and euphemism, Великий англо-російський словник під редакцією І. Р. Гальперіна, Лінгвокраїнознавчий словник Великобританія, Новий великий англо-російський словник під редакцією Ю. Д. Апресяна.

Методи дослідження. Основні методи аналізу визначаються метою та завданнями дослідження. В роботі основними є метод суцільної вибірки, компонентного та дефініційного аналізу, метод систематизації, аналізу та синтезу.

Практична значущість наукової роботи полягає у можливості використання її результатів на лекційних курсах з лексикології (розділ «Семантична структура слова»), стилістики (розділ «Стилістична диференціація англійської мови»), при розробці спецкурсів з когнітивної лінгвістики й лінгвокультурології, на практичних заняттях з інтерпретації тексту.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про лінгвістичний статус оцінної лексики, розглянуто слово як засіб оцінки, емоційно-оцінна енантіосемія, особлива увага приділяється вивченню різновидів оцінок.

Другий розділ містить власний аналіз аксіологічних особливостей лексики різних стилістичних реєстрів в сучасній англійській мові.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 90, кількість використаних джерел 114.

РОЗДІЛ 1

ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ

1.1 Оцінка в семантичній структурі слова.

Людина є головною дійовою особою світу і центральною фігурою мови, про яку вона говорить в процесі освоєння цього світу, мовного моделювання, пропущеного крізь призму власного світу, свої емоції, висловлює ставлення до його окремих об'єктів (насамперед до інших індивідів), їх якостей, властивостей, дій, оцінює світ.

Інтерес лінгвістики останнього двадцятиріччя до проблеми мовної оцінки, способів і засобів її вираження, особливостей функціонування цілком обґрунтований. Оцінний підхід до навколишньої дійсності, її сприйняття через призму визначеної системи норм та цінностей притаманний кожній людині. Концепт оцінки є беззаперечною та важливою складовою картини світу окремих осіб, представників певних соціальних груп та цілих націй, оскільки всі події та факти навколишнього світу сприймаються як позитивні, нейтральні або негативні залежно від встановлених норм, правил та особистих переконань. Аксиологічна категорія оцінки значною мірою визначає комунікативну інтенцію мовця і загальний зміст повідомлення, а тому є актуальною і заслуговує на комплексне вивчення [Буяр 2009, с. 145–149].

Навколишній матеріальний світ людини має предметну цінність, яка реалізується в практичній діяльності, освоєнні цього світу [Азнаурова 1984, с. 96]. Абсолютно все, що оточує індивіда в його життєдіяльності, має для нього значимість і предметну цінність: він розподіляє людей на гарних і потворних, розумних і дурних, добрих і злих, сильних і слабких, предмети –

на корисні та непотрібні, на хороші і погані [Хруцкий 2000, с. 114]. Ця цінність не є постійною ознакою об'єкта чи явища, не зводиться тільки до їх матеріальних властивостей, вона – специфічна сторона суб'єктивних відносин.

Кожен член мовної спільності – унікальна, неповторна особистість зі своїм індивідуальним світом і здатністю оцінювати навколишню дійсність адекватно власним світовідчуттям – суб'єктивно.

Але оскільки людина як член суспільства не вільна від його впливу (норм суспільного життя, традицій, умов існування, соціального ладу), вона не може мати незалежні уявлення про цінності, і оцінка об'єктивної реальності є не індивідуальною, а загальновизнаною [Чернявская 1998, с. 18]. Оцінна норма встановлюється суспільством, і кожна людина зі своїм індивідуальним світом варіативно відповідає цій нормі.

Мовним відповідником даної аксіологічної категорії є категорія оцінки, яку деякі лінгвісти називають категорією оцінності «з метою термінологічної уніфікації та розмежування» цих понять [Вишивана 2004, с. 73–79].

Пізнаючи світ, людина неминуче сприймає його через фільтр свого ставлення до навколишньої дійсності: до предметів, суб'єктів, їхніх властивостей і дій, актуалізуючи у своїй свідомості цінність кожного з них. Залежно від такого ціннісного ставлення, кожен предмет думки отримує ту чи іншу оцінку. Оцінка допомагає людині орієнтуватись у світі та скеровує її діяльність: людині властиво прагнути того, що для неї бажано, а отже, є цінним, та уникати того, що небажано. Оцінка реалізується на чуттєвому й раціональному рівнях і виявляється в емоціях, потягах, бажаннях, прагненнях, перевагах. Разом із тим, подібно до багатьох інших когнітивних феноменів, оцінювання може відбуватися та викликати відповідні емоції без рефлексії людиною самих оцінних процесів. Оцінювання часто відбувається автоматично, надзвичайно швидко, неусвідомлено [Бігунова 2017, с. 301].

Як уже згадувалося, оцінка безпосередньо пов'язана з нормою, системою моральних, етичних та естетичних критеріїв [Азнаурова 1984, с. 116]. У

конкретному акті оцінки спостерігається взаємодія загальнолюдської системи цінностей та ціннісної системи автора оцінки як представника своєї соціальної групи, прагнення до об'єктивності, реальної чи уявної.

Оцінки суб'єктивні: ми можемо говорити про істинність і хибність оцінок. Головний критерій тут – відповідність чи невідповідність оцінок суспільним нормам і об'єктивним законам розвитку суспільства. Так, у будь-якому оцінному висловлюванні присутній суб'єктивний компонент (власне ставлення суб'єкта до предмета оцінки), в той час як так званий об'єктивний або дескриптивний компонент (характеристика властивостей об'єкта оцінки) може бути відсутнім. Логічним видається припущення, що як істинну певну оцінку можуть сприйняти хіба що представники однієї соціальної групи або одного соціуму, які мають значні подібності у світосприйнятті та світорозумінні. Проте і в такому випадку особистісний фактор часто відіграє значну роль [Буяр 2009, с. 145–149].

Оцінки релятивні: ми не можемо говорити про їх відповідність цілком оцінюваним об'єктам, знання фактично існуючих речей не дозволяють перейти логічно до знання аксіологічних статусів кожної з речей [Азнаурова 1984, с. 127].

Оцінки нестабільні: один і той же суб'єкт, оцінюючи один і той самий об'єкт, змінює оцінку в залежності від часу, розвитку суспільних відносин, стандартів.

Оцінки стабільні: отримавши закріплення в мовній системі у вигляді словникової дефініції та супровідних позначок, вони продовжують існувати, навіть якщо застаріває сама словникова одиниця, забезпечена цією оцінкою.

У процесі цілеспрямованого і вибіркового відображення свідомістю людини реальної дійсності, відбувається актуалізація предметної цінності. Існує певний оцінний еталон, розташований за аксіологічною шкалою, який стає інструментом при визначенні оцінки слова. Представляючи собою психічний, раціональний акт, оцінка фіксується в семантичній структурі слова.

Оцінка (оцінний компонент) є складовою частиною семантичної структури слова, має тісний зв'язок з емоційним компонентом і понятійним ядром слова, реалізує оцінне ставлення мовного колективу до співвідношення зі словом поняття або предмета за типом добре/погано в діапазоні від «дуже добре» до «дуже погано». Оцінність виникає на базі предметно-логічного макрокомпонента семантичної структури слова, узуально закріплена або логічна оцінка денотата стає невід'ємною, а іноді і провідною складовою семантичної структури слова як дискретної одиниці мовної системи [Алефиренко 1997, с. 6].

Оцінність мовної одиниці може бути обумовлена її лексико-семантичними властивостями, функціонально-стильовою приналежністю, контекстуальним вживанням. Оцінка в сфері духовної діяльності індивіда має гносеологічну, аксіологічну та ідеологічну функції. Як форма відображення дійсності, оцінка пов'язана не тільки з цінністю і її виявленням в об'єкті для суб'єкта, але і з характеристикою об'єкта оцінки.

Семантико-стилістична категорія оцінності виявляє зв'язок з емоційністю, експресивністю, проте не ототожнюється з названими поняттями. С.Я. Єрмоленко зазначає, що «емоційне в мові завжди експресивне, але не кожне експресивне явище належить до емоційних» [Єрмоленко 2000, с. 156–157].

Емоційні й експресивні одиниці містять негативну і позитивну конотацію, але оцінність — поняття ширше.

Раціональна (інтелектуально-логічна) оцінка заснована на інформації про об'єктивно властиві референту властивості (*traitor, defeat, firm, kind, perish*) [Алефиренко 1997, с. 7]. Будучи частиною денотації, вона входить в предмет позначення. Про денотативний характер оцінності свідчать слова *good/bad* в словниковій дефініції.

Емоційна (емотивна) оцінка заснована на відміні від раціональної не тільки на інформації про об'єктивно-властиві референту властивості, скільки

на тих емоціях, негативних і позитивних, які викликає предмет, що позначається.

Емотивно-інтелектуальна оцінка заснована на діалектичній єдності раціонально-оцінних суджень і емоцій.

Емотивність – факультативна частина оцінності, яка може бути присутня в семантиці оцінних одиниць (емотивно-інтелектуальна оцінка) або відсутня (раціональна оцінка).

Дане твердження зовсім не означає, що емотивність – категорія, похідна від оцінності [Алферов 2004, с. 185]. З одного боку, емоція – абсолютно особлива психічна сутність, її роль набагато значніше, ніж процес оцінювання, це якісно інша мовна категорія. З іншого боку, важко уявити емоцію, яка б не оцінювалася як позитивна або негативна (любов/ненависть, радість/смуток).

Під емоційно-оцінною інформацією розуміється раціональна (інтелектуальна) оцінка навколишньої дійсності (суб'єктів, предметів, дій, якостей, явищ), пропущена крізь призму людської психіки і представлена в якості позитивної емоційної оцінки та її модифікації (схвалення, ласкавого відношення, захоплення тощо) і негативної емоційної оцінки та її модифікації (несхвалення, зневаги, презирства, грубого і м'якого глузування) [Апресян 1999, с. 113]. Зовсім особливе місце в цьому ряду займає іронічна оцінка.

Доводиться констатувати, що немає об'єктивних і несуперечливих критеріїв розмежування двох типів оцінки, тим більше, що існує деякий термінологічний компроміс – «емотивно-інтелектуальна» оцінка, (представлена, втім, абсолютно зайвою), бо в будь-якому вигляді оцінки видно сліди інтелектуальної діяльності суб'єкта оцінки. Цілком слушною видається в цьому плані думка Г. В. Колшанського: «... що стосується оцінного моменту в мовному акті, то необхідно ще раз підкреслити його суто раціональний характер як деякого судження, що говорить по приводу будь-якого предмета висловлювання. Ніяка емоційна оцінка, що не пройшла через

фільтр свідомості, не може бути безпосередньо виражена в системі мови» [Колшанский 1975, с. 114].

Оцінність, емоційність, стилістична віднесеність, що створюють експресивність, інтегровані в конкретній лексичній одиниці (поєднанні лексичних одиниць, висловлюванні). Незважаючи на їх нерозчленоване (конгломероване) сприйняття як конотативного компонента семантики слова, диференціальна роль кожного з вищезгаданих мікрокомпонентів має свою теоретичну значимість: оцінний компонент (переважно емоційного характеру) передає оцінну інформацію, тобто відомості про ставлення мовця до предмета висловлювання ситуації, соціальну та культурну інформацію про учасників комунікативного акту. У певних стилістичних регістрах (колоквіальних, субколоквіальних) можна прогнозувати і характер емоційної оцінки:

Brute (про жорстку людину), *stinker* (огидний чоловік), *shark* (шулер), *to peacock* (величатися), *potato-trap* (рот), *plastic* (ненадійний чоловік). Емоційно-оцінний компонент конотації тісно пов'язаний зі стилістичним компонентом, що характеризує умови мовної діяльності, комунікативну ситуацію [Арутюнова 1987, с. 40].

Першим кроком в стилістичній класифікації лексики є її ділення на нейтральну і стилістично забарвлену. У свою чергу, стилістично забарвлена лексика може бути більш менш естетично цінною, чим нейтральна. В результаті словниковий склад мови правомірно представити у вигляді трьох пластів: нейтральна лексика (в середині), супернейтральна лексика (на шкалі стилістичної значущості розташована над нейтральною) і субнейтральна лексика (нижче нейтральної) [Гаврилова 2013, с. 239].

Професор Скребнев Ю. М. [Скребнев 1975, с.58] доповнив і розвинув цю класифікацію. Він поділив супернейтральний і субнейтральний пласти на три підкласи, виділивши одиниці мінімальної, середньої і максимальної міри піднесеності або зниженості.

Супернейтральна лексика – для позначення такого виду лексики використовується термін «книжкові слова» [Давыдова 2010, с. 24].

Загальнолітературні слова – лексика мінімально підвищеної естетичної цінності (в порівнянні з нейтральною), вживана в офіційній і неофіційній мові: *considerate, significant, emphasize, proposition, consequence*.

Книжково-літературні слова – лексика середньої міри піднесеності, вживана із стилістичним наміром: *patriarchal, parental, efflorescence, hierarchy, heritage, ecclesiastical*.

Канцеляризми – лексика середньої міри піднесеності, вживана навмисно в діловодстві, в офіційному листуванні: *aforementioned, heretofore, herein, statusquo, defacto*.

Поетизми (poeticdiction) – лексика вищої міри естетичної цінності, використовується в поезії і урочистій піднесеній прозі: *woe, (sorrow), realm (kingdom), quoth (said), sylvan (woody)*. Багато поетизмів є архаїзмами.

Архаїзми (archaisms) – як правило, лексика вищої міри естетичної цінності, використовується в поезії, урочистій прозі, а також в діловодстві. Наприклад: *are (before)* поет.; *albeit (though)* поет.; *aforesaid* (канц.); *herein* (канц.); *clad (dressed), billow (wave), thy (your)*.

Терміни (terms) – лексика нейтральна в професійній сфері і середній мірі піднесеності в художній літературі або іншій непрофесійній сфері: *ulcerativecolitis (medical), synecdoche (linguistic) synchrophasotron (physics)*.

Варваризми (barbarisms) – це слова, запозичені з інших мов, і такі, що не піддалися асиміляції. Головним чином в сучасній англійській мові це пізні запозичення з французького (*parvenu, enpassant, celavoit*), а також латинизми (*alterego, almatmater*).

Залежно від поширеності в мові варваризми можуть відноситися або до мінімального, або до середнього ступенів піднесеності.

Змішення стилів (mixtureofstyles) – це стилістичний прийом, заснований на використанні субнейтральної і супернейтральної лексики у близькому контексті, що часто має форму перекладу з пишномовної на знижену субмову

або навпаки. Функції змішення стилів – це завжди створення комічного ефекту.

Невідповідність супернейтральної лексики предмету мови також справляє комічне враження.

Субнейтральна лексика – це лексика мінімальної міри зниженості, використовується в повсякденному спілкуванні: *dad, kid, chap, freezer, classy, turnip, turnip*. Це слова, зазвичай допустимі в невимушеній бесіді приватного характеру, але що не виходять за межі загальнолітературної мовної норми; у обробленій літературній мові вони не вживаються саме в силу свого фамільярного забарвлення, хоча нічого вульгарного або такого, що суперечить вимогам етики, в них немає [Давыдова 2010, с. 25].

Розмовна лексика включає вигуки (*ouch, wow*), димінутиви (*chappy, girly*), колоквіальні словозначення (*spoon* – «простак», *awfully* – *very*), фонетичні варіанти нейтральних слів (*gaffer* – *grandfather*), розмовні синоніми стилістично нейтральних слів і виразів (*chap, dad, math*) тощо.

Сленг (*slang*) – це сукупність загальнозрозумілих і широковикористовуваних слів і виразів гумористичного характеру. Сленг – це лексика середньої міри зниженості, використана із стилістичним наміром (свідомо використовуваних заміників звичайних літературних нейтральних слів): *cutie, jaw – breaker, dust (drugs), bagsof (many)*.

Жаргонізми (*jargon*) – лексика соціальних жаргонів (шкільного, студентського, кримінального тощо). Жаргонізми відрізняються від сленгізмів обмеженою сферою вживання: шкільний жаргон – *stinks (chemistry); to cut classes (to miss)*; жаргон злочинців – *to cook (to interrogate); to unbutton (to give evidence, to make smb talk)*.

Оказіоналізми (*occasional words*) – авторські новоутворення, слова «на раз», тобто лексичні одиниці, утворені за допомогою продуктивних способів словотворення, але що не увійшли до активного слововживання.

Мета ситуативного словоутворення обумовлена конкретними комунікативно-прагматичними потребами посилача мови.

Вульгаризми (*vulgar words*) – це слова і вирази, що вважаються занадто різкими, образливими і тому неприпустимими в мові, тобто лексика максимальної міри зниженості. Вульгаризми часто використовуються в мові для передачі сильних емоцій (гніву, люті) і мають тенденцію переміщуватися вгору за шкалою естетичної цінності: *damn, devil, hell, bloody*.

Професіоналізми – лексика мінімальної міри зниженості в професійній сфері і середній мірі зниженості – у буденній, нейтральній мові. Наприклад: *pebble – pup, rock – hound (geologist), swabber, rat, old cat (pipe – tiner), walkie – talkie (portable radio)*.

Діалектизми (*dialect words*) – лексика, нейтральна для місцевих говорів, але естетично понижена поза їх вживанням: *'Enry Iggins (Кокні), lass, bonny*.

Отже, лексичний склад мови неоднорідний: деякі слова носять загальноживаний характер, інші ж використовуються тільки в певній ситуації. Таким чином, лексика ділиться на субнейтральну і супернейтральну лексику. Субнейтральна лексика має таку класифікацію: сленг, жаргонізми, okazіоналізми, вульгаризми, професіоналізми, діалектизми. Супернейтральна має таку класифікацію: загальнолітературні слова, книжково-літературні слова, канцеляризми, архаїзми, терміни, варваризми.

Будь-який відрізок тексту, що містить емоційно-оцінне слово, повідомляє не тільки про реальні властивості предметів, явищ, подій об'єктивної дійсності, а й про ставлення до них [Арутюнова 1987, с. 251]. Суб'єктивна модальність, що міститься в таких висловлюваннях, є результатом актуалізації в ході комунікації узуально закріпленого за словом оцінного компонента конотації або результатом «породження» okazіонального оцінного компонента в самому мовно-розумовому акті.

Прагматика конкретного комунікативного акту і типізованих оцінних актів не є складовою частиною власне конотації, що розуміється у вузькому сенсі [Арутюнова 1988, с. 253]. Будучи факультативними за своєю природою, додаткові (прагматичні) компоненти виражають супутні позначуваному

поняттю фактори, обумовлені соціальною природою людини, існуючими нормами спілкування, специфікою світогляду.

Е. С. Азнаурова [Азнаурова 1984, с. 119] відносить до прагматичних властивостей мовної одиниці соціальну оцінку – оцінку подій, концепцій, суджень, теорій з позиції певних суспільних груп, кланів, класів. Будучи по суті справи ідеологізованою, суспільно-політичною оцінкою, така оцінка, що містить культурологічну інформацію, може міститися в дефініціях, які наведені в текстах тлумачних словників – маркований знак співвідноситься з параметрами комунікативної ситуації:

Black and Tans – «чорні і смагляві» іронічно (тут і далі – ірон.) (Прізвисько членів республіканської партії США). The Oxford English Dictionary дає таке тлумачення цієї одиниці:

1. During the closing years of the Reconstruction Period the Members of the Republican Party who were unwilling to abandon the negro as the basis of this party power in the State of Alabama were called The Black and Tans.

2. New Orleans University (Colored) [The Oxford English Dictionary 1933, с. 49].

Логічний корпус будь-якої національної мови включає певну кількість одиниць, в яких емоційна оцінка є інгерентною частиною семантичної структури слова; як правило, ця лексика соціологізована, має тематичну орієнтацію і служить цілям емоційного самовираження [Арутюнова 1978, с. 9].

Емоційна функція (емотивність) інтегрована з функцією оцінки, складаючись з оцінного змісту і експресивного вираження: причина емоції є об'єктом оцінки з боку суб'єкта емоції [Брагіна 1986, с. 38].

Емотивна оцінна лексика містить закріплену в значенні інформацію про емоційне відношення до предмета чи явища, що позначається.

Здатність людини керувати словесним вираженням емоцій, пропускати їх через ситуативні, соціальні та інші фільтри свідомості, залежно від яких одні й ті самі емоції можуть знаходити різні лексично-семантичні вираження,

вказує на інтелектуальність комунікативної емотивності. Семантичне призначення емотивної лексики полягає не тільки в номінації денотата, а й у вираженні емоційного ставлення мовця до нього, до предмета мовлення, до ситуації спілкування. Це й відрізняє емотивну лексику від номінативної, семантичним призначенням якої є предметно-логічна, тобто проста, неускладнена конотацією, номінація [Кузенко 2000, с. 78]. Але згідно з теорією В. В. Виноградова, «кожне слово предметно-логічного значення оточене особливою експресивною атмосферою, хиткою залежно від контексту. Виразна сила властива звукам слова та їх різноманітним сполученням, морфемам та їх комбінаціям, лексичним значенням. Слова перебувають у безперервному зв'язку з усім нашим інтелектуальним та емоційним життям» [Виноградов 1978, с. 65].

Емотивність – мовне відображення емоції засобами різних рівнів мови, у тому числі лексичного [Ахманова 1957, с. 162]. Це один з компонентів семантичної структури слова, який не тільки пов'язаний з вираженням емоційно-оцінного ставлення відправника мовлення, але й спрямований на створення у слухача емоційного резонансу.

Інгерентна емотивність (лексикографічна в найбільш повних і авторитетних словниках) обов'язкова для всіх членів мовного соціуму, які (зрозуміло, при достатньому обсязі їх тезауруса) покликані відчувати її завдяки загальності і обов'язковості пов'язаних з тією чи іншою оцінною одиницею емоцій [Ахманова 1957, с. 198].

Загальновідомо, що будь-яка лексична одиниця в контексті і відповідній ситуації може реалізувати свій емоційний потенціал (наприклад, *“French!”* Належить Сомсу Форсайту) або навпаки набути емоційність з навколишнього контексту (поет., могомівське *“rain”* з відомого оповідання) [Балли 1961, с. 65]. У цих випадках набувається адгерентна емотивність.

При особливих умовах сприйняття об'єктивної реальності окремим індивідом, його особливому світовідчутті, асоціаціях, пов'язаних зі словом, це слово набуває довільну емотивність [Балли 1961, с. 67]. Невиключно, що

саме такі індивідуалізовані прояви емотивності з часом соціалізуються і стають загальними для мовного колективу.

Інгерентна емотивність, що зберігається оцінними лексичними одиницями протягом тривалого часу і має лексикографічне вираження, служить як дослідницький матеріал у аксіологічних дослідженнях [Балли 1961, с. 69]. Інгерентна емотивність внутрішньо притаманна мовному знаку, є його постійною і невід'ємною ознакою в будь-яких ситуативно-контекстних умовах, адгерентна емотивність мовного знака виявляється тільки в конкретному контексті, ситуації, умовах, а не в основному словниковому значенні [Вавринюк 2010, с. 67–73].

Той факт, що оцінні слова в тій чи іншій мірі наділені експресивністю (виразністю, образністю), в даний час ні в кого не викликає сумнівів. З цим згодні лінгвісти всіх шкіл і напрямів, тим більше що найяскравіший пласт оцінної лексики наділений емоційністю, яка не може не бути виразною (експресивною). Згадаємо класичний вислів Є. М. Галкіної-Федорук: «Вираження емоцій у мові завжди експресивне» [Галкіної-Федорук 1958, с. 110]. Тому, ймовірно, нерідко експресивність легко зводиться до емотивності.

Нерозчленоване розуміння експресії і емоції знаходимо у В.В. Виноградова: «Слово переливає експресивними фарбами соціального середовища. Відображаючи особу (індивідуальну або колективну) суб'єкта мовлення, характеризуючи його оцінку дійсності, воно характеризує його як представника тієї чи іншої суспільної групи. Це коло відтінків, які висловлюються словом, називається експресією слова, його експресивними формами. Експресія завжди суб'єктивна, характерна, особиста» [Виноградов 1978, с. 18].

О. С. Ахманова [Ахманова 1957, с. 138] вважає емоційно-експресивне забарвлення «надсемантичною характеристикою слова». У свою чергу, проблема їх співвідношення ускладнюється тим, що «...експресивність не тільки не має загальноприйнятого змісту, але онтологічно за природою

відноситься до розряду понять невизначеного обсягу» [Кубрякова 2007, с. 19].

Численні спроби дослідників проникнути в сутність цієї категорії, визначити її місце серед інших лінгвістичних категорій і зв'язок з ними сформувалися у вигляді наступних теоретичних передумов:

- експресивність характеризує мова і поза мовою не існує на відміну від мовної категорії емотивності;

- експресивність і емотивність – дві взаємопов'язані і взаємозалежні категорії [Батищев 1994, с. 115]. Ототожнення поняття експресивності з поняттям емоційності веде до недиференційованого вживання термінів: «емоційний», «емотивний», «експресивний», «афективний», «емоційно-експресивний». Недиференційований підхід до проблеми експресивності та емоційності характерний для Ш. Баллі [Баллі 1961, с. 108], особливо вирізняє суб'єктивність емоційного (афективного або експресивного);

- експресивність як категорія ширше емотивності в мові.

Той факт, що в англійській, як і в інших європейських мовах, експресивна (виразна) лексика включає слова, позбавлені емотивності (*to rush, to roar, resplendent, amazing*), і слова, що володіють емо-активністю (*stinker, scoundrel, speechify, actor-schmactor, etc.*), свідчить про те, що експресивність ширше емоційності [Никитин 1983, с. 104]. Емоційні засоби мови завжди експресивні, але експресивні засоби можуть бути не емоційні.

На ряду з іншими категоріями, експресивність слугує не лише для ефективною реалізації намірів мовця, але і втіленням в мовленні власне його особистості. Експресивність розкриває якісну сторону висловлювання [Вафеев 2010, с.178–179].

Отже, експресивність – здатність лінгвістичної одиниці своєю образністю або іншим способом підкреслювати, посилювати те, що називається лінгвістичною одиницею, в даному випадку робити виразними (експресивними) оцінні номінації (переважно емотивного характеру) [Беляева 1985, с. 201]. Таке розуміння експресивності дає підставу

співвідносити емоційні, оцінні і функціонально-стилістичні компоненти конотації з експресивністю як частини з цілим.

Визначення «експресивності» стосується кількості лінгвістичних явищ, які не отримали чіткого визначення. У тлумачних та лінгвістичних словниках поняття «експресивності» пояснюється за допомогою синонімів – «виразне» і «виразність» [Мілова 2014, с. 104–107].

Оскільки синонімом слова експресивність служить виразність, тобто особливий спосіб вираження, то мова не йде про зміну плану змісту, який може бути раціонально або емоційно-оцінним [Charleston 1960, с. 104]. Тільки вираз, тобто форма, в яку наділяється той чи інший зміст, може бути експресивним. Експресивність не може бути семантичною категорією, це категорія плану вираження, специфіка експресивних одиниць лежить не в їх семантиці, а в формі [Петрищева 1984, с. 46]. Таким чином, в емоційно-оцінній лексиці (аксіологічній лексиці) ми маємо оцінний зміст і експресивну форму.

Тенденція до розкладання семантики слова на більш-менш чітко фіксоване ядро та супутні йому другорядні ознаки не нова для лінгвістики. У сучасній семасіології, на думку М. В. Нікітіна, «в сукупному змісті лексичного значення розрізняються дві частини: змістовне ядро лексичного значення, його інтенціонал, і периферія семантичних ознак, його імплікаціонал» [Никитин 1983, с. 117]. В. Г. Гак говорить про семантику як о ядрі значення і потенційних семах, які відображають «... різні другорядні, іноді не обов'язкові ознаки предмета, різні асоціації, з якими даний елемент дійсності пов'язується у свідомості мовців» [Гак 1985, с. 172]. Про асоціативні ознаки, супутніх слову в його основному значенні, згадує Д. М. Шмельов [Шмелев 1973, с. 183]. Детальний опис периферійної частини семантики слова, розроблене І. А. Стерніним [Стернин 1985, с. 86], містить у структурі лексичного значення крім ядерних і периферійні семи, які є психологічно реальними компонентами значення, що можуть становити актуальний зміст знака.

На сучасному етапі дослідження семантики слів лінгвісти, що представляють різні семантичні школи, визнають, що лексичне значення слова – це компонентна структура, яка являє собою сукупність кількох простих значень, що нерозривно пов'язані між собою, і забезпечують можливість вживання слова [Федорів 2015, с. 335–338].

Ця система включає наступні компоненти:

- а) денотативно-сигніфікативний, який може бути доповнений денотативно-кваліфікативним;
- б) категоріально-граматичний;
- в) конотативний.

Якщо логічна орієнтація перших двох компонентів порівняно стабільна, то відносно конотації однозначним визнається тільки одна її властивість – це частина системного значення слова. На цьому одностайність вчених закінчується [Вохмянин 1987, с. 180]. Спектр думок з приводу статусу та змісту поняття конотації в даний час видається надзвичайно строкатим, що повною мірою відображає складність і суперечливість цього феномена.

Невиправдано велика кількість моделей конотації переконує у відсутності чіткої концептуальної оформленості даного явища. До числа найбільш дискусійних в даний час належать питання, що стосуються віднесення цієї категорії до сфери мови або мовлення, визначення меж конотації та правомірності віднесення її до семантичної структури слова, а також число її складових компонентів [Ретунская 1988, с. 74]. Необхідно визначити різницю між основними (базовими) і факультативними компонентами конотації, бо недиференційований підхід до конотативних компонентів значення і термінологічний достаток в їх класифікації не дозволяють проводити дослідження в аксіологічній сфері (сфері оцінки слова), яка традиційно належить до області конотації [Выжлецов 1996, с. 33]. Оскільки конотація як лінгвістичне явище, незважаючи на велику кількість підходів до її вивчення, ймовірно, так і не знайде загальноприйнятого розуміння, бо не до кінця вивчені її склад і структура, можливості та форми

взаємодії її компонентів, їх роль в організації висловлювання, вичерпного визначення конотації, мабуть, не існує.

Отже, під конотацією розуміється область семантики слова, що доповнює її денотативний (предметно-логічний) і категоріально-граматичний зміст і надає слову експресивне забарвлення [Галкина-Федорук 1958, с. 114]. Конотація – складний макрокомпонент семантики слова, що складається зі стилістичного регістру (стилістичної маркування в широкому сенсі) і емоційно-оцінного компонента [Гальперин 1981, с. 13]. Подібно іншим ознаками денотата, оцінка, зафіксована в семантичній структурі слова у вигляді семантичного оцінного компонента, репрезентує предметну цінність в номінативній системі мови і підлягає актуалізації в конкретному комунікативному акті.

Питання про приналежність оцінки денотативному або конотативному компонентам семантичної структури слова продовжує залишатися дискусійним:

- оцінність розглядається як складова частина конотації (В. А. Звегинцев [Звегинцев 1955], О. С. Ахманова [Ахманова 1957], І. В. Арнольд [Арнольд 2002]);

- оцінність може бути частиною денотата лексеми (Д. М. Шмельов [Шмелев 1973], О. Ф. Петрищева [Петрищева 1984], В. І. Шаховський [Шаховский 1987]);

- оцінність може входити як в денотативну, так і конотативну частину семантичної структури слова (Ю. М. Скребнев [Скребнев 1975], К. М. Рябова [Рябова 2006], В. В. Денисова [Денисова 2004]).

Здається, що найбільш компромісною і раціональною є остання з перелічених точок зору: денотативний компонент семантики слова не є монолітним, неподільним – він представляє собою комбінацію денотативно-сигніфікативної (предметно-логічної) і денотативно-кваліфікативної сфер, куди входять і оцінні компоненти [Clarke 1983, с. 92]. Вони займають вільну, «плаваючу» позицію; перебуваючи на периферії ядерного компонента

значення, легко можуть переміщатися в його конотативних частинах, коли обсяг оцінного змісту, його значимість і яскраво виражена емоційність «перетягуються». Як справедливо писав Ю. М. Скребнев з приводу неоднозначного визначення положення емоційно-оцінних сем в семантичній структурі слів: «...далеко не завжди можна вирішити, де закінчується денотативне і починається конотативне» [Скребнев 1975, с. 124], більше того, частіше конотація умоглядно відмежовується від денотативного значення; на ділі вони можуть бути злиті воєдино.

Отже, ми можемо зробити висновок, що оцінка є однією з основних категорій дійсності. Людина аналізує навколишню дійсність, наявні в світі предмети, явища, властивості, дії. Людина з її думками, вчинками, почуттями також піддається аналізу. Таким чином, практично всі предмети можуть стати об'єктами оцінки. Вся оцінка ґрунтується на людській системі цінностей, тобто на співвідношенні добра і зла, користі і шкоди.

Враховуючи значимість категорії оцінки, більшість дослідників пропонують визначати її через філософсько-логічне поняття цінності, оскільки саме система цінностей становить сенс буття людини в світі, його смисловий центр. При цьому по відношенню до суб'єкта (людини) цінності служать об'єктами її інтересів, а для її свідомості виконують функцію повсякденних орієнтирів у предметній і соціальній дійсності, позначень її різних практичних відносин до оточуючих предметів і явищ. У цьому сенсі найбільш загальне визначення оцінки – це аксіологічний термін, що відображає результативний аспект процесу встановлення відношення між суб'єктом оцінки та її предметом.

Таким чином, вивчення значень слів призводить до виділення прямого і переносного значень слова. Внутрішня форма слова є «містком», що дозволяє з'єднати денотативний і конотативний аспекти значення. Отже, внутрішня форма як асоціативно-образне уявлення є мотивом для реалізації таких конотативних компонентів, як емотивність, оцінність, інтенсивність, стилістичний компонент.

1.2 Слово як засіб оцінки

Зв'язок мови з законами суспільного розвитку загально визнаний як відношення «суспільство – мова» [Ретунская 2006, с. 158]; не можна також ігнорувати традиції мови, успадковані від покоління до покоління, які забезпечують безперервність людської культури.

Сучасна наука виділяє соціолінгвістичні основні напрямки [Хруцкий 2000, с. 204]:

1. Соціолінгвістика в широкому сенсі.
2. Соціолінгвістика як розділ мовознавства, що займається встановленням послідовних кореляцій між мікролінгвістичними явищами і факторами життя даного колективу.

О. С. Ахмановою [Ахманова 1957, с. 117] здійснена спроба намітити шляхи і можливості розробки методики соціолінгвістичного дослідження на різних рівнях і в різноманітних аспектах предмета. Мовознавство в повному сенсі слова повинно починатися з лексики, зі словникового складу мови, тому що саме цей аспект мови найбільш безпосередньо, миттєво реагує на всі зміни в суспільному житті. Соціолінгвістичні кореляції в області лексики перебувають ніби на поверхні, їх наочно і ясно видно.

Існує думка, що зміни, що відбуваються в лексиці, мають багато в чому випадковий характер і не представляють дослідницького інтересу. Ця думка ґрунтується на упередженій лінгвістичній концепції [David 1976, с. 196], згідно з якою, хоча лексика будь-якої мови складається випадково але, загально відомо, що процес розвитку лексики невіддільний від процесу історичного вдосконалення.

Дослідження регулярних кореляцій між мовою і екстралінгвістичною реальністю стає останнім часом актуальною соціолінгвістичною проблемою.

Соціальна природа мови логічно випливає з тези про соціальності самої людини [Brown 1979, с. 35]. Оскільки ні думки, ні мова не утворюють самі по собі особливого царства, тезу соціальності мови слід розуміти як діалектичну єдність мови і культури, мови і суспільства. У мові відбивається соціальна, професійна і культурна диференціація суспільства, в ній відбивається суспільна свідомість, що забезпечує можливість комунікації. У процесі життєдіяльності людина виявляє певне ставлення до навколишнього світу, до самого себе, для неї характерна так звана виборча зацікавленість [Горелов 1986, с. 113], яка полягає в переважному виділенні одних об'єктів (або одних властивостей, ознак, якостей предметів) в порівнянні з іншими.

Розумовому апарату людини властива оцінна шкала, яка знаходить свій вияв у пізнанні реальної дійсності. Оцінна шкала заснована на опозиції понять «добре-погано» і служить основним критерієм оцінки речей, подій, явищ [Графова 2005, с. 10]. Саме поняття оцінки найтіснішим чином пов'язане з поняттям цінності. Цінність виникає в ході практичної діяльності людей і носить, таким чином, суспільний характер.

Фактично оцінка є інформація про присутність або якість цінності в об'єкті для даного суб'єкта [Cameron 1974, с. 49]. Зважаючи на постійний тиск на індивіда групових норм можна говорити про відносну стабільність цінностей, про їх об'єктивність, бо відбір властивостей об'єктів як об'єктивних суспільних цінностей визначається інтересами і потребами людей, обумовленими в свою чергу соціально-економічними факторами.

При вивченні оцінки, яка виражається словом, представляється необхідним у зв'язку з неоднозначним розумінням найважливішої ролі слова, зокрема, приписуванням слову абсолютної залежності від контексту внаслідок його багатозначності, висловити деякі міркування з приводу самостійності слова та правомірності звернення саме до слова для цілей аксіологічного дослідження [Гриценко 1986, с. 231]. Кожне слово є представником поняття, що було у народі; що було виражено словом, то було і в житті. Кожне слово для історика є свідок, пам'ятник, факт життя народу

[Гулыга 1977, с. 85]. Доповнюючи одне іншим, вони всі разом представляють систему понять народу – чим повніше, тим ширша і різноманітніша їх збірка.

Оцінка, укладена в слові як дискретна одиниця мови, відображає оцінне ставлення всього мовного колективу або якоїсь його частини – класу, соціальної групи – об'єкта оцінки [Домашня 1986, с. 124]. Ці оцінки людиною предметів і явищ дійсності матеріально обґрунтовані самими предметами і культурно-історичним розвитком мовного колективу.

Аналізований матеріал показує, що оцінні та емоційні конотації дуже часто має не все слово, а його окремі лексико-семантичні варіанти (мова йде про багатозначні слова) [Рябова 2006, с. 86]. Цей факт дозволяє стверджувати противникам автономності слова, що слово «розпадається» на безліч окремих значень, та поза контекстом воно не існує (навіть номінативні значення слова завжди обумовлені контекстом).

Але асиметричний дуалізм мовного знака вже давно відомий лінгвістиці і внаслідок цього мова не перетворюється на плоску структуру, коли одному слову відповідає одне значення (що дуже бажано лише в науковій термінології, де емоційно-оцінні обертони небажані) [Гюббенет 2007, с. 5]. Зрозуміло, немає необхідності заперечувати залежність полісемантичного слова від контексту, яка, втім, не перешкоджає тому, що слово зберігає свою самостійність і поза контекстом, і в кожен історичну епоху існування має основне значення.

Таким чином, асиметричний дуалізм полягає в тому, що означальне прагне мати інші функції, а означуване прагне виразитися іншими засобами. Будучи парними, вони перебувають у стані нестійкої рівноваги. Саме завдяки цьому асиметричному дуалізмові структури знаків мовна система може еволюціонувати [Сидельникова 2010, с. 382–391].

Частина слів з'являється на світ, вже несучи з собою оцінку, частина слів набуває її в процесі свого функціонування шляхом комбінування мовних елементів і різного роду транспозицій [Девкин 1979, с. 8]. Думка про те, що в слові не може бути присутня узуально закріплена в системі мови емоційна

оцінка, оскільки вона виявляється тільки в акті комунікації, представляє собою «суб'єктивні комунікативно не релевантні моменти» [Девкин 1979, с. 9]. Як підтверджує Г. В. Колшанський [Колшанский 1975, с. 93], «емоційна оцінка слова належить до об'єктивних (мовних), а не суб'єктивних (мовленнєвих) явищ, хоча і народжується в мовленні, в мовленнєвому вживанні як мовний понятійно-предметний зміст». Б. Чарльстон [Charleston 1960, с. 169] в своїй праці “Studies in the Emotional and Affective Means of Expression in Modern English” наводить цілий ряд слів, які мають, на її думку, узуальну, що не залежить від контексту емоційну оцінність: *cad, sneak, prig, boor, lout, stooge, double-crosser, whipper-snapper, trash*, яку вона трактує як «викривальні» одиниці. Всі ці слова мають різне денотативне значення (їх явна антропоцентричність, в даний момент не релевантна, вона просто полегшує розгляд), але однаковий емоційний компонент і однакову негативну оцінку; завжди і в будь-якій ситуації, незалежно від характеру контексту всі компоненти конотації для них обов'язкові.

Оцінний компонент конотації нерідко або ігнорується, або ототожнюється з емоційним або стилістичним в силу їх взаємозв'язку: мається на увазі, що слово з яскраво вираженою емоційною оцінкою завжди стилістично марковане [Денисова 2004, с. 7]. Здатність індивіда давати емоційну оцінку явищ навколишнього світу («набрід», «донкіхотство», «густопсовий», тощо) є початковою; виробляє він її на підставі правил, прийнятих в даному мовному колективі. Ця оцінка проводиться з індивідуальної, соціально класової або соціально-групової позицій носіїв мови. Тому емоційно-оцінна лексика пов'язана з низкою соціальних факторів – історією, мораллю, етикою, психологією тощо. Вона є неодмінною приналежністю будь-якої національної мови і являє собою міжмовні універсали [Звегинцев 1955, с. 35]. Про соціалізацію емоційної оцінки можна говорити, якщо вона пов'язана з класовими, партійними інтересами і зачіпає сферу суспільно-політичного життя; така лексика найчастіше нейтралізується або активізується з плином часу.

Представляє безперечний інтерес лексика, яка за своїми номінативними можливостям потенційно може стати емоційно-оцінною. Чи пов'язана емоційна оцінка з предметними ознаками або внутрішньою формою слова? Чи впливає тематична віднесеність слова на характер його конотативних потенцій?

Традиційно вважається, що певна частина лексики взагалі не містить в собі можливості емоційної оцінки: *“symmetrical”*, *“measure”*, *“hyphen”*, *“parallelism”*, *“integral”*, «підвіконня», «симетричний», «аналітик», «базальтовий». Суттєву частину цього розряду слів складає термінологічна лексика. Здається, проте, що потенційна «безоціненість» вельми конвенціональна; тому можна погодитися з І. В. Гюббенет [Гюббенет 2007, с. 5], що «категорія оцінки виявляється як би «розлитою» по всьому словниковому складу мови»: майже кожне слово виявляється пов'язаним з тим або іншим ступенем або тією чи іншою характеристикою оцінної конотації або її потенційною можливістю, що реалізується в різноманітних конкретних ситуаціях.

Деяка частина лексики містить оцінку в складі семантичної структури слова: «зрадник», «карколомний», «головоріз», *“extremist”*, *“plotter”*, *“renegade”*, *“deserter”*, *“collaborator”*, *“kingmaker”*, *“secessionist”*, *“promiscuity”*, *“pretentious”*, *“to bully”* [Declerck 1978, с. 303]. Вона загальноприйнята, відносно стабільна, не схильна до помітних змін і пов'язана переважно з номінативною здатністю слів. Вживання таких одиниць ґрунтується на традиції, деякі з них давно втратили початкову оціненість і служать для позначення звичних понять, закріплених за цими лексемами.

Переважна частина лексики – слова з привнесеною емоційною оцінністю. Вони містять у своєму компонентному складі семи – основи оцінного переосмислення нейтральних за своєю суттю слів. Цей процес відбувається таким чином: має місце приглушення речових сем, зрушення сем (зміна референтної співвіднесеності), індукування оцінних сем та

оцінних асоціацій [Eiser 1978, с. 204]. Такі смислові трансформації характерні для вторинної номінації. Крім перенесення значення в «діжа», «жовторотий», «літун», “*wirepuller*”, “*witch-hunting*”, “*flag-wagger*”, “*warhorse*”, etc. може відбуватися поступова зміна значення слова і відповідна зміна емоційної оцінки, її деградація: «миротворець», «домівка», «благодійність», «менторський». Під впливом різноманітних контекстуальних і ситуативних чинників актуалізація потенційної семи призводить до появи оказіональної оцінності, відсуває на задній план (заглушає) узуально-денотативний компонент семантичної структури слова [Графова 2005, с. 6].

Словниковий склад будь-якої національної мови з точки зору можливості вираження емоційної оцінки поділяється на три групи: лексику, що умовно не має можливості емоційної оцінки, лексику, що містить готову емоційну оцінність в семантичній структурі слова, і лексику, що володіє привнесеною, адгерентною емоційною оцінністю [Графова 2005, с. 7]. Придбання словом оцінних властивостей не завжди виправдано його смисловою структурою і предметними ознаками.

Емоційно-оцінні лексичні одиниці представлені в мові іменниками (емоційно-оцінне найменування предмета: “*renegade*”, “*bratteiy*”, “*criticaster*”, “*priestling*”, «дармоїд», «клятвопорушник»), прикметниками (емоційно-оцінне визначення: “*grandiloquent*”, “*zealotical*”, “*overrighteous*”, «крохоборський», «старозавітний»), дієсловами (емоційно-оцінна характеристика дії: “*vegetablize*”, “*rationate*”, “*speechify*”, “*politicize*”, «підлабузнюватися», «мимрити» [Івін 1983, с. 85].

Лексика з емоційно-оцінними конотаціями являє собою відкритий ряд і безперервно поповнюється за рахунок оцінного переосмислення нейтральних слів і вторинної номінації, а також за рахунок комбінування мовних елементів [Allen 1973, с. 59]. Емоційна оцінка слова, закріплена узусом і зафіксована в мові як властивість лексичних одиниць загальнонаціональної

мови, на відміну від суто адгерентних мовних маніфестацій має відповідне відображення в лексикографії.

Дуже часто у фундаментальних тлумачних і двомовних словниках ці позначки можуть бути відсутні при збереженні позначок, що окреслюють сферу вживання слова (просторіччя (тут і далі – прост.), діал., розм., книжк.) [Ізард 1980, с. 8]. Визнаючи в цілому тенденцію до взаємної маніфестації стилістичних і емоційно-оцінних слів, не можна не відзначити, що стилістичні позначки не завжди в змозі відобразити емоційно-оцінні обертони окремих слів, що накладають відомі обмеження на їх вживання та акцентують їх нетривіальність [Киселева 2004, с. 115]. Якщо стосовно субколоквіальної лексики можна констатувати, що стилістична маркованість одиниць тягне за собою емоційно-оцінну, то щодо інших стилістичних реєстрів, особливо супернейтральних, від такої констатації слід утриматися.

Таким чином, ми можемо сказати, що оцінність слова реалізує оцінні відносини мовного колективу до співвідношення за типом «добре/погано» в діапазоні шкали від «дуже добре» до «дуже погано». У самому загальному плані можна сказати, що «хороше» – це те, що сприяє задоволенню потреб і потреб індивіда, колективу і людства в цілому, включаючи потреби естетичні та морально-етичні, що є сприятливим в моральному і фізичному відношенні, а «поганим» є все те, що недосконале, помилково, приносить шкоду людині і колективу, знаходиться в протиріччі з естетичними і морально-етичними нормами.

1.3 Різновиди оцінок

Дослідники оцінної модальності зазвичай говорять про два види оцінки – абсолютної та порівняльної. У першому випадку використовуються такі терміни, як «добре/погано», другому – «краще/гірше». При абсолютній

оцінці йдеться про один оцінний об'єкт, при порівнянні є принаймні два об'єкти або два поєднання одного і того ж об'єкта. В абсолютних оцінних структурах порівняння прямо не виражене. Порівняльна оцінка припускає виражене порівняння [Evans 1965, с. 82]. Іншими словами, абсолютна оцінка містить імпліцитне порівняння, засноване на спільності соціальних стереотипів, в той час як порівняльна оцінка заснована на зіставленні об'єктів одного з одним.

Проблема первинності/вторинності абсолютної і порівняльної оцінок становить одну з основних проблем аксіології. Питання, яка оцінка є вихідною, абсолютна або відносна, не має однозначного вирішення. При семантичному аналізі виявляється, що оцінка невіддільна від порівняння: абсолютні ознаки імпліцитно містять порівняння, і порівняння, таким чином, первинне [Farb 1974, с. 96]. Оскільки об'єкт може бути оцінений лише при порівнянні з іншими об'єктами (так, ми говоримо, що будинок великий, порівнюючи його з іншими будинками), передбачається, що за вихідне повинна бути взята порівняльна оцінка. Таким чином, абсолютна оцінка виявляється більш складною за семантикою, ніж порівняльна.

Між тим, якщо звернутися до форм оцінних висловів в природній мові, то картина виявляється зворотною. У природній мові саме абсолютна оцінка сприймається як вихідна [Мурадян 2003, с. 11]. Абсолютні оцінки виражені більш простим способом, ніж порівняльні, і представляються елементарними за формою. Коли мова йде про ступені порівняння, за вихідну за формою береться позитивний ступінь, що виражає абсолютну оцінку [Fillenbaum 1971, с. 103]. Очевидно, почасти тому на абсолютну оцінку в лінгвістичних дослідженнях зазвичай звертають мало уваги, в той час як складна за формою порівняльна оцінка досліджена більш докладно.

Взаємодія суб'єкта оцінки з її об'єктом лежить в основі класифікації частино оцінних значень, запропонованої Н. Д. Арутюновою. Як підкреслює Н. Д. Арутюнова, оцінка створює зовсім особливу, відмінну від природної,

таксономію об'єктів і подій [Арутюнова 1957, с. 106]. Відповідно до цієї класифікації, дослідники виокремлюють три види оцінки:

Перша група – це сенсорні оцінки, вони діляться на:

1) сенсорно-смакові оцінки – те, що подобається: *nice, tasty, attractive, sweet*.

2) психологічні, серед яких розрізняються:

а) інтелектуальні оцінки: *interesting, exciting, banal*;

б) емоційні: *joyful welcome, pleasant*.

Друга група – це абсолютні оцінки:

1) естетичні оцінки, засновані на синтезі сенсорних і психологічних: *beautiful, wonderful*;

2) етичні оцінки, які передбачають норми: *moral, kind, vicious*.

Третя група – це раціоналістичні оцінки, пов'язані з практичною діяльністю людини. Раціональні оцінки засновані на логічних судженнях і визначаються на основі характеристик, властивих денотату. Вони включають:

1) утилітарні: *helpful, harmful*;

2) нормативні: *right, normal, healthy*;

3) телеологічні: *effective, successful, not worthy* [Хачпанова 2018, с. 555–557].

Отже, аналіз оцінки у власне лінгвістичному плані також спирається на розуміння суб'єктивного і об'єктивного аспекту значень оцінних слів і висловів на їх співвідношенні [Giles 1982, с. 97]. В оцінних висловах суб'єктивне і об'єктивне нерозривно пов'язані, утворюючи континуум, де і та й інша сторона наростають/убувають зворотно пропорційно одна одній.

В даний час в сучасних розвинених європейських мовах спостерігається тенденція вживати позитивні оцінні слова (*evaluative words*) частіше, різноманітніше і з більшою легкістю, ніж слова з негативною оцінністю. О. М. Вольф [Вольф 2002, с. 87] на підставі цієї гіпотези провела дослідження на базі даних частотного словника, після якого зробила висновок про

превалювання в усіх тематичних областях слів з позитивною оцінкою. Думається, що такі результати могли бути отримані головним чином тому, що слова «*good*» і «*bad*» займають різне становище в системі мови. Дуже часто словом «*good*» позначається просто норма (нормально – значить добре, позитивно, комфортно і т.д.), яка поєднується з виконанням функції оцінного слова. В. Д. Девкін [Девкін 1979, с. 160] також, говорячи про позитивність, яка сприймається як норма, вважає, що в реальності ми постійно стикаємося з відхиленням від норми, з подоланням недоліків, помилок.

Своєрідний вплив позитивних і негативних емоцій на людину і, відповідно, на формування оцінки зі знаком «+» або «-», визначається різними типами ситуацій і викликається подразниками різної сили [Graves 1972, с. 106]. В основі негативної емоції лежить дискомфорт в самому широкому сенсі цього слова, який тут же реєструється, в той час як комфорту може бути достатньо, а може бути недостатньо для задоволення [Домашня 1986, с. 127]. Значну роль у визначенні емоційної оцінки індивіда відіграють соціокультурні фактори, кожна культура має свої власні «правила» прояву оцінної поведінки, і їх порушення є небажаним. Є певні соціальні конвенції, які визначаються різницею між добром і злом, позитивними і негативними факторами, релевантними для носіїв даної культури [Колшанский 1975, с. 29]. Слід враховувати історичний фон епох, в які складався корпус емоційно-оцінної лексики кожної розвиненої європейської мови [Vosmajian 1974, с. 114]. Явна перевага лінгвістичних досліджень, з тією або іншою мірою повноти висвітлює категорію негативної оцінки в англійській, німецькій, французькій, іспанській, російській та інших мовах, може бути непрямим свідченням, що в них спостерігається домінування лексики з негативною оцінкою.

На думку А. Ю. Мурадян [Мурадян 2003, с. 7], в більшості сучасних європейських культур превалюють емоційно-оцінні слова «негативного спрямування». Автор намагається знайти психологічне пояснення причин подібної асиметричності. Загальновідомо, що негативні фактори, що

заважають стороні буття, сприймаються людиною набагато гостріше, ніж позитивні фактори, що сприяють комфорту, які розглядаються як природні, нормальні, а тому й менш емоціогенні [Macalau 1977, с. 39]. Людська мораль схильна швидше таврувати ганьбою, ніж «підносити на небеса». Не виключено, що саме біблійна культура сприяла такому стану речей, бо сказано: «Не створи собі кумира».

Думається, що для вираження емоцій у рівній мірі необхідні як позитивно, так і негативно забарвлені оцінні вербальні засоби, тому що аксіологічний словник самим природним чином відповідає двом протилежним душевним рухам – притягання і відштовхування, що виявляється у людини у вигляді любові і ненависті [Macfarlane 1978, с. 172]. Доводиться з жалем констатувати, що при сучасному стані суспільства у великому числі ареалів потреба в негативних вокативах більше, ніж у позитивних.

Отже, ми можемо сказати, що дослідження оцінних значень представляє особливий інтерес на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки. Оцінка може розрізнятися по самим різним ознакам, вона є універсальною категорією. При оцінці в тій чи іншій формі присутній суб'єкт і об'єкт, в будь-якій мові оцінка має на увазі присутність шкали і стереотипів. Оцінка представляється як модальна рамка, що включає ряд обов'язкових елементів. В оцінці семантичний і прагматичний аспекти нероздільні. У ній постійно взаємодіють суб'єктивний і об'єктивний чинники.

1.3.1 Меліоративна лексика. Негативний соціолінгвістичний фон, якщо він міцно встановлюється в мовному суспільстві, створює деяку незручність при вираженні захоплення, компліментарності, романтичного обожнювання. Крім того, прагнення до конформізму, бажання не виділятися серед натовпу витонченою, вишуканою мовою, а бути «як усі», сучасним (особливо це стосується представників молодого покоління) стримує процес

збагачення нашої мови меліоративними оцінними одиницями [Кравцова 2007, с. 62]. Нерівномірність розподілу лінгвістичних засобів за типами емоцій відбивається в більш високій експресивності негативних емоційно-оцінних одиниць [Мещерякова 2000, с. 48–49]. Висловлювання, які виражають невдоволення, відрізняються багатоконпонентністю, використанням оцінних засобів різних рівней мови, у той час як експресивність позитивної емоційної промови має більш просту структуру.

Отже, існують більш різноманітні лінгвістичні засоби передачі дерогативної оцінки, ніж меліоративної. Особливості людської психіки, як вже зазначалося вище, такі, що знання, пов'язані з негативними емоціями, більш диференційовані, ніж знання, наділені позитивними конотаціями. Аналізований матеріал показує, що слова, в семному наборі яких є семи негативної емоційної оцінки (презирства, зневаги, несхвалення), поділяються на численні темакласи [Маркелова 1994, с. 115]. Почасти це можна пояснити, як уже згадувалося, схильністю людини вважати хороші, що заслуговують схвалення і захоплення властивості предметів і явищ нормою, окремі аспекти якої не потребують деталізації.

Убогість лексикографічних позначок меліоративного характеру змушує звертатися переважно до словникових дефініцій при виділенні лексичних одиниць із словникового корпусу [Мезенин 2005, с. 187]. Таким чином, індикаторами меліоративного в лексикографічному вираженні, тобто в дефініціях, використовуються наступні маркери, що поєднують семи «емоція», «оцінка» є: *pleasant, brilliant, attractive, satisfactory, wise, remarkable, sparkling, agreeable, admirable, charming, delightful, beautiful* etc. [Мещерякова 2003, с. 85]. Насамперед аналізований матеріал свідчить про наявність меліоративного емоційно-оцінного змісту в лексиці високого страта: *resplendence* – блиск; *sickenize* – чарувати; *rapturous* – захоплений [Морковкин 1984, с. 193]. Не хотілося б пов'язувати меліоративний зміст вищенаведених емоційно-оцінних слів безпосередньо з їх стилістичним

статусом, але нейтральна лексика меліоративного характеру (*victory, talent, gladness, to win*), як правило, характеризується раціональною оцінкою.

Особливе місце серед меліоративних емоційно-оцінних лексичних одиниць займають колоквіальні меліоративи [Mahl 1963, с. 277]. За способом вираження меліоративного значення тут виділяються дві групи слів:

1. Власне меліоративи, семантика яких повністю орієнтована на передачу меліоративної оцінки.

2. Меліоративно пофарбовані найменування, які містять вказівки на позитивну емоційну реакцію відправників мови.

По суті ми говоримо про інгерентні і адгерентні презентації меліоративного у значенні лексичної одиниці. З точки зору специфіки меліоративного компонента значення в оцінних лексичних одиницях виділяються меліоративи-лаудативи, що виражають схвалення, похвалу, і меліоративи-афекціонати, що виражають прихильність, любов, ніжність [Мезенін 2005, с. 78]. Фамільярний характер таких лексичних одиниць, як: *“looker”* – красень, *“brick”* – молодець, *“trump”* – славний хлопець не є перешкодою для їх кваліфікації як меліоративних, якщо в їх семантичній структурі містяться семи позитивної емоційної оцінки [Мезенін 2005, с. 79]. Ряд колоквіалізмів, що характеризуються такою оцінкою, має дифузне предметно-понятійне значення: *“at-a-boy”*, *“honeybunch”*, *“ripper”*, *“rattler”*, *“bully”*, *“deary”*, *“honky-dory”*.

Інші колоквіалізми-меліоративи, володіючи специфічним предметно-логічним значенням, створюють ореол позитивного, суб'єктивно-чуттєвого сприйняття: *“dab”* – знавець, дока, мастак, *“darer”* – сміливець, *“brainy”* – розумний. Особливий вид меліоративних колоквіалізмів становлять димінутивні утворення, що містять зменшувальні суфікси: *daddy, kiddy, girly, hanky*, де меліоративні семи є периферійними елементами смислової структури слова [Packard 1961, с. 119].

Висловлюючи позитивну емоційну оцінку об'єктів номінації, меліоративна лексика здатна створювати відповідний емоційний настрій,

орієнтуючи одержувача мови на позитивно забарвлену тематику [Мурадян 2003, с. 130]. Що стосується тематичної віднесеності досліджуваного пласта лексики, то тут, як і в дерогативній сфері, домінують антропоніми: зовнішній вигляд людини, внутрішні характеристики, емоційні стани.

Важливу роль у формуванні семантичної специфіки меліоративної лексики грає сема інтенсивності [Partridge 1979, с. 92]. Меліоративи-інтенсифікатори мають підвищену квантитативну експресивність, створювану в результаті вираження «крайніх» ступенів оцінки: *He is clever*, *He is superclever*, *He is a genius*. Інтенсифікована сема може бути представлена в дефініції або виділена за допомогою багатоступінчастого дефініційного аналізу.

Експресеми фамільярності спрямовані не стільки на об'єкт, скільки є віддзеркаленням загальної атмосфери фамільярності, що властива ситуації неформального спілкування [Денисова 2004, с. 8]. Це думка аж ніяк не однозначна. Так, В. Д. Девкін вважає [Девкин 1979, с. 207], що слова навіть з позитивною оцінкою (ціннісним завищенням), якщо вони знижені стилістично, то до меліоративів не належать; це – пейоративи. Меліорація ж, за В. Д. Девкіним включає евфемізацію (заміну поганого на нейтральне і позитивне) і нобілізацію (заміну нейтрального на позитивне чи завищення ступеня того, що вже було позитивним). Таким чином, В. Д. Девкін [Девкин 1979, с. 208] відмовляє в меліоративному статусі значній частині субнейтральної лексики, що несе відтінок грубовато-фаміл'ярного схвалення, захоплення (з поблажливою посмішкою).

Т. М. Беляєва [Беляева 1985, с. 91] так розмежовує мовні факти, що вживаються в позитивному або негативному значенні: «Ми воліли б називати зневажливими і меліоративними ті слова і вирази, які передають ці (оцінні) відмінності в суб'єктивному плані, по відношенню до мого «Я», з тим, щоб зберегти найменування позитивних і негативних властивостей мовними

фактами, які передають ті ж поняття, але у формі об'єктивного судження, критерії якого знаходяться поза мого «Я».

Таким чином, неправомірно вважати, що меліоративні одиниці (особливо субнейтральної стилістичної співвіднесеності) представляють лише стилістично марковані синоніми до слів нейтральних щодо оцінки. Частина з них не відрізняється чітким предметно-понятійним змістом (замість інформації про референт – інформація про його емоційний вплив). Отже, інша частина меліоративів представлена одиницями з концентрованим семантичним змістом, який може бути передано синонімічними словосполученнями і реченнями.

1.3.2 Пейоративна лексика. Як вже зазначалося, функціонально-стилістичні відмінності лексичних одиниць можуть деякою мірою прогнозувати характер емоційної оцінки. Встановлено, що до більш різких форм пейорації тяжіє субнейтральна лексика [Мещерякова 2000, с. 48–49]. Жартівлива оцінка, що володіє, як традиційно вважається, слабкою формою пейорації, займає особливе становище на аксіологічній шкалі. Значну частину її становить книжкова лексика, глузування, жартівливе, несерйозне ставлення до об'єкта номінації: *anatomy* (жартівливо (тут і далі – жарт.) – худий чоловік; *belligerent* (жарт.) – учасник бійки; *cotton-lord* (жарт.) – текстильний магнат; *doctress* (жарт.) – дружина лікаря, лікарка, дочка лікаря; *abstraction* (евф.) – крадіжка [Мещерякова 2000, с. 207]. Так, на думку Ю. М. Скребнева, знаки з іронічно-жартівливим оцінним компонентом також можуть характеризуватися позитивно-емоційним відтінком [Скребнев 1975, с. 85]. Наявність стилістичної конотації «супернейтральність» здатна погасити пейоративність таких слів, як *philistine* (з позначкою жарт. в Большом англо-русском словаре (тут і далі – БАРС). Л. А. Кисельова [Киселева 2004, с. 75] також вважає, що жартівливість може межувати і з

позитивною оцінкою, висловлюючи, наприклад, грубувато-жартівливе схвалення.

Навіть евфемістична спрямованість частини жартівливих номінацій, які служать синонімами для позначення референтів, що мають більш різкі найменування, не приховує іноді відтінку несхвального [Мурадян 2003, с. 216]. Велика частина жартівливих оцінних номінацій – продукти різного роду семантичних переносів; переважаючим видом перенесення є метафоричний.

Комічна спрямованість цілого ряду жартівливих номінацій змушує «забувати» їх так звану пейоративну віднесеність, відтиснуту незвичайною формою, зовнішньою цікавістю, «несерйозністю» [Мещерякова 2003, с. 216]. Невизначеність аксіологічного статусу жартівливої лексики може відобразитися і в її лексикографічній презентації: *gentry* – зневажливо (тут і далі – зневаж.), жарт. (визначена) група людей; *cub* – жарт., зневаж. молокосос, недосвідчений молодик; *orate* жарт., ірон. виголошувати промову, ораторствувати, просторікувати; *oratorize* жарт., знехтувавши; *thrum* – застаріле (тут і далі – заст.), жарт., зневаж. халамидник [Мещерякова 2000, с. 29]. Така спільна подача позначок навряд має на увазі «ізолювану реалізацію відтінків слова», змішання «презирливо» і «жартівливо» не передбачає різне розуміння цих термінів укладачами словників; ймовірно, тут ми маємо справу не стільки з виразом пейоративний, скільки з несерйозним сприйняттям об'єкта оцінки відправником мови, за яким не стоїть негативна оцінка.

Хотілося б докладніше зупинитися на специфіці оцінної лексики, що має позначку «іронічно». Почнемо з визначення іронії:

Іронія – риторична фігура, в якій слова вживаються в значенні, зворотному буквальному, з метою глузування. Тонка насмішка, прикрита серйозною формою вираження або вищою позитивною оцінкою.

Іронія – троп, що складається у вживанні слова або виразу в сенсі зворотному буквальному з метою глузування [Нікітін 1983, с. 75].

Отже, глузування (тонка насмішка) протиставлене серйозній формі вираження. Чи має право на існування термін «іронічна лексика»? Як правило, за цією позначкою ховається м'яка, тонка, іноді незлобива, іноді досить відчутна насмішка; висміюються різні недосконалості людської натури [Девкин 1979, с. 6]. Серед іронічних номінацій практично не зареєстровано іронічних позначень для професій, занять.

Референти лексичних одиниць з позначкою «іронічно» не утворюють порівняно з колом референтів одиниць нейтрального шару лексики будь-якої особливої системи, і цілком природно, що область референції цих одиниць досить різноманітна [Девкин 1979, с. 7]. Видається, що основна відмінність іронічної лексики від інших оцінних одиниць полягає у використанні її для позначення загальних з нейтральною лексикою референтів таких слів, первинна і основна функція яких полягає в позначенні інших, часто протилежних референтів.

При порівнянні способів словникової інтерпретації одних і тих же одиниць у словниках різних типів виявляються деякі нові відтінки в оцінній характеристиці цих одиниць.

Можна припустити, що частина слів, представлена в БАРС з позначкою «іронічно» розглядалася на початку століття в Oxford English Dictionary (тут і далі – OED) як contemptuous, а інша частина, маркована позначкою jocular або humorous, навпаки придбала презирливу або зневажливу оцінку [Pride 1971, с. 113]. Така міграція соціальних маркерів цілком допустима, бо чітких меж між аксіологічними відтінками практично не існує. Прогрес культури і цивілізації, значимість більш високих стандартів судження, які не завжди належним чином оцінюють ідеали минулих століть [Кубрякова 2003, с. 106]. Більш зрілий розум, здатний до тонкого аналізу, піддає критиці наївні судження попередніх поколінь; слова, що позначають поняття, що залежать від прогресу культури і цивілізації, можуть змінювати оцінку протягом життя одного покоління: *solid citizen* ірон. «Добропорядний громадянин», рос.

«Прекраснодушевность» (книжкове (тут і далі – книжк.) ірон.), нім. Aufklarerei «просвіта» (ірон.).

Мовець може довільно, на свій вибір, надавати словами іронічні оцінні конотації, які або інгерентно у них відсутні, або виражені незначною мірою.

Частина лексики, яка має в лексикографії код «іронічно», є інваріантно оцінною, інгерентно несе в собі іронічну конотацію [Chaika 1990, с. 24]. Ця обставина дозволила виділити даний лексичний шар як особливий об'єкт дослідження; той факт, що лексикографічне відображення іронічної оцінності в особливій словниковій позначці і дефініції присутній в англійській, німецькій, французькій і російській лексикографії, свідчить про те, що іронічне слововживання стало звичним, узуальним, обов'язковим для всього мовного колективу в цілому [Мещерякова 2003, с. 69]. У цьому плані словник – досить авторитетний колективний інформант.

Отже, пейоративами ми називаємо лексичні одиниці, в структуру лексичного значення яких входить конотативний аспект (негативна емотивна сема), за допомогою якого виражається негативне ставлення мовця до адресата. Вивчення мовлення в конфліктних ситуаціях показує, що мовець не обмежується лише пейоративною лексикою, зафіксованою у словниках, а використовує також нейтральні лексеми, які в контексті виступають у ролі лайливих слів: відбувається «аплікація» негативної емотивної семи на семантику нейтральної лексеми.

При функціонуванні в тексті абсолютної пейоративної лексики, контекст може впливати на актуалізацію одного з пейоративних значень лексеми чи однієї із диференційних сем пейоратива, конкретизувати, підсилювати пейоративне значення, а також розширювати сферу вживання пейоратива, послаблювати пейоративність лексеми і перетворювати її у пестливе слово. Іntenція мовця, лінгвістичний контекст та ситуація спілкування загалом – фактори, які здатні перетворити нейтральну лексему на пейоративну, і, навпаки, – пейоративну лексему – на нейтральну чи пестливе слово.

1.4 Емоційно-оцінна енантіосемія

Наявність у семантичній структурі слова значень з протилежними емоційно-оцінними компонентами (меліоративним і пейоративним) кваліфікується в лінгвістиці як енантіосемія (від грец. *en* – «в», *anti* – «проти», *sema* – «знак»).

Проблема енантіосемії знаходиться в полі зору дослідників різних мов приблизно з кінця XIX століття, але, тим не менш, до теперішнього часу її продовжують відносити до числа маловивчених.

У науковій праці «Мова та люди» Дж. Волворка [Wallwork 2002, с. 69] енантіосемія трактується як:

1. Здатність слова (морфема тощо) виражати антонімічні значення.
2. Те ж, що антифразіс (у другому значенні) – троп, що складається у вживанні слів в протилежному сенсі (в поєднанні з будь-яким інтонаційним контуром).

Як випливає з визначення, мова йде про енантіосемічні слова і енантіосемічне слововживання (мовну та мовленнєву енантіосемію), що суперечить взаємозалежності мови і мовлення, бо «... в мовленні немає і не може бути нічого такого, що не було б потенційно закладено в системі мови» [Кубрякова 2003, с. 152].

Енантіосемічна лексика в цілому з'являється на базі слів, семантична структура яких містить семи позитивної або негативної оцінки і актуалізація яких в певних контекстних умовах змінює смисловий або стилістичний зміст мовної одиниці. Так, слово з позитивною оцінністю може набути протилежної спрямованості, тобто з'являється своєрідна поляризація значень, що суперечить в емоційно-оціночному аспекті. У семантичній структурі енантіосемічного слова присутні компоненти як негативної, так і позитивної

оцінки, але актуалізація того чи іншого оцінного компонента обумовлена вживанням в контексті [Романчук 2016, с. 904–907].

Існує думка, що по своїй суті енантіосемія близька до антонімії, тому що в обох цих лінгвістичних феноменах існує протилежність. Тим не менш, енантіосемія і антонімія – не тотожні явища, бо антоніми виражають полярність понять, а слова з протилежними значеннями виражають лише полярність несуттєвих ознак або протиставлення по емоційному забарвленню [Мещерякова 2000, с. 48]. Крім того, у антонімів протилежність значень – свого роду константа, а в разі енантіосемії слово може змінити своє значення в іншому контекстному оточенні.

Інший підхід до внутрішньої сутності енантіосемії полягає в зведенні її до одного з різновидів полісемії (що не заважає їй вважатися і одним з проявів антонімії) [Брагіна 1986, с. 57]. Вважається, що це транспозиція антонімії в межі семантичної структури слова з перетином полісемії та антонімії.

Третя точка зору на природу енантіосемії полягає в тому, що її відносять до різновиду омонімії внаслідок контрастності ознак, що розрізняються за протилежними значеннями.

Спробуємо знайти точки дотику у всіх вищенаведених думок з приводу природи енантіосемії. Якщо протилежні значення слова вважати проявом омонімії, що виникла на базі розпаду полісемічного гнізда, значить, спочатку мова може йти про об'єднання лексико-семантичних варіантів (тут і далі ЛСВ) в рамках багатозначного слова [Баєва 2002, с. 47]. А якщо мова йде про протилежні значення ЛСВ, то в наявності антонімічна природа отриманої енантіосемії.

Оскільки цілком правомірно вважати енантіосемію феноменом, який в тій чи іншій мірі знаходить відображення у всіх розвинених європейських мовах, цікаво простежити джерела її формування [Баєва 2003, с. 108]. Думається, що починати потрібно з того, що в найдавнішому стані мови мало місце деяке поступове уточнення понять, що приводило нерідко до

диференціації значень. У міру розвитку людського мислення, відбувався певний перегляд раніше існуючих поглядів на природу речей і явищ, критичне осмислення навколишньої дійсності аж до повного протиставлення різних сторін одного і того ж феномена [Стернин 1996, с. 138]. Слова почали вживатися в іронічному сенсі; поліасоціативність сприйняття призвела до можливості розгляду будь-якої властивості одночасно в поганому і сприятливому сенсі.

Енантіосемія є абсолютно особливим способом відображення відносин між реаліями: вона відображає єдність протилежних, але пов'язаних між собою реальних процесів і явищ, їх взаємоперехід, здатність доповнювати і змінювати один одного [Стернин 1985, с. 201]. У семантичній структурі енантіосемічних слів виявляються компоненти протилежного емоційно-оцінного характеру: позитивні або меліоративні (схвалення, захоплення) і негативні або пейоративні (несхвалення, зневагу, презирство, іронія) [Кравцова 2007, с. 63]. У межах одного слова (точніше набору його ЛСВ) відбувається семантичний зсув, пов'язаний з трансформацією емоційної оцінки без виходу за межі матеріальної оболонки слова [Хруцкий 2000, с. 107]. Дуже рідко цей перегляд ставлення до предмета чи явища носить раціональний, безособистісний характер. На передній план виступає зацікавлене ставлення до зміни оцінного знака – емоційне ставлення членів мовного колективу, що відбивається в лексикографії відповідними супровідними позначками [Мещерякова 2000, с. 48].

Необхідно зауважити, що, якщо інтелектуальна оцінка просто відображає громадську оцінку самої реалії, то емоційна – більшою мірою позицію самих мовців, хоча довільності тут бути не може, тому що мова йде про постійно притаманні слову компоненти семантики [Мещерякова 2003, с. 30]. Можна також припустити, що елементи раціональності, розважливості обов'язково присутні навіть в емоційній оцінці [Чернявская 1998, с. 131].

Регулярне використання цілого ряду супернейтральних лексичних одиниць в енантіосемічному значенні призвело до того, що деяка частина їх

вже стала приналежністю мови і зафіксована в цьому значенні словниками, що відображається в регулярних оцінних позначках. При відсутності лексикографічних супровідних позначок полярне значення виявляється в дефініції або передається перекладом [Шаховский 1987, с. 59]. Емоційно-оцінну енантіосемію можуть придбати різні категорії частин мови: іменники (переважно в субнейтральній лексиці), прикметники, дієслова.

Енантіосемія в супернейтральній лексиці для оцінних прикметників обумовлена тим, що основне категоріальне значення даної групи слів полягає в позначенні якостей, властивостей і ознак предметів чи явищ, що найчастіше передбачає вираження суб'єктивної оцінки і варіювання лексичного значення прикметника у вельми широких межах [Шмелев 1973, с. 96]. Будь-яка якість в залежності від ступеня і характеру її прояву може характеризуватися і позитивно, і негативно.

Ступінь закріпленості в системі мови різних випадків енантіосемії в сфері оцінки неоднорідний [Allen 1973, с. 59]. В одних словах енантіосемія ясно виражена, в інших випадках ЛСВ недостатньо різко відмежовані один від одного, в третій випадках одне з протилежних значень зазначено в словниках як узуальне вживання, інше ж може мати місце тільки в індивідуальному вживанні.

Оцінна енантіосемія в семантичній структурі багатозначного слова, яка проявляється на рівні як диференціальної, так і потенційної сем, що відображають побічні та можливі асоціативні характеристики денотата (існування потенційної семи в структурі значення слова факультативно), розцінюється як неповна [Adams 1977, с. 49].

Не підлягають меліорації дерогаторні оцінні номінації, що виражають презирство, зневагу до осіб інших національностей, що значною мірою зумовлено соціально-етнічним тлом історичного розвитку: *wop* (італьяшки), *frog-eater* (французішка), *yellow-bellied* (жовтопузий) [Anderrson 1992, с. 78]. Крім того, не спостерігається реверсія оцінного знака угробіанізмів, що вживаються для позначення серйозних фізичних недоліків: каліцтв,

кульгавості [Barnhart 1978, с. 342]. Майже у всіх розвинених європейських мовах досить широко поширено вживання субколоквіальних дерогаторних номінацій з метою висловлення схвалення, похвали, захоплення [Beardsley 1974, с. 115]. Таке парадоксальне слововживання трактується неоднозначно. Здається, що насамперед коріння цього явища йдуть до розвитку на основі негативного оцінного значення протилежному йому позитивного, як прояв закону єдності і боротьби протилежностей.

Функціонування в мові субколоквіальних оцінних дерогаторних номінацій для вираження позитивної оцінки обумовлено цілим рядом соціолінгвістичних особливостей. Природно, що в силу явного переважання субколоквіальної стилістичної віднесеності сферою вживання цих номінацій є усне спілкування [Bosmajian 1974, с. 52]. Рольові та особистісні відносини між комунікантами в цьому випадку характеризуються рамками спорідненості, близькості, дружби, любові тощо. Майже неможливо уявити грубувате схвалення в умовах соціальної нерівності та формального спілкування.

Щодо оформлення дерогаторних субколоквіалізмів, що зазнали меліорації, можна помітити, що тут «маркером меліоративного» служить «інтонація захоплення» з усіма її складовими компонентами – паузацією перед меліорованим словом, емпатичним наголосом, скандуванням, уповільненням або прискоренням темпу, зміною тембрального забарвлення [Eiser 1978, с. 205]. Прикметники, вжиті в препозиції до субколоквіального оцінного іменника-гробіанізма, можуть розглядатися не тільки як індикатори меліорації дерогаторної сутності гробіанізмів, але і в якості індикаторів одного із засобів семантичної зміни [Brown 1979, с. 75]. Що стосується висловлювань типу «*Hello, old dog!*», «*How is the poor wench?*», [Cameron 1974, с. 149] то тут прикметник скоріше є індикатором неформальних відносин між комунікантами – дружнє ставлення, фамільярність, ласкава поблажливість тощо.

Отже, говорячи про природу енантіосемії і про емоційно-оцінну енантіосемію зокрема, можна сказати, що вона відображає дві протилежні тенденції мовного розвитку, динамічний характер людського мислення, що виявляється в тому, що одне і те ж явище дійсності може по-різному оцінюватися і викликати різні почуття-відносини.

РОЗДІЛ 2

АКСІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ РІЗНИХ СТИЛІСТИЧНИХ РЕГІСТРІВ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1 Стилiстичнi параметри слова i оцiнка

Стилiстичний компонент значення слова на вiдмiну вiд емоцiйного й оцiнного не вiдображає властивостей комунiкантив, але без функцiонально-стилiстичної характеристики слово не може виконувати одну зi своїх провiдних функцiй – комунiкативну.

Отже, стилiстичний параметр слова, не будучи його суто мовною характеристикою, зовнiшньою по вiдношенню до парадигматичних властивостей, становить невид'ємну частину семантичної структури слова i фiксується в словнику. Вiн не перебуває у вiдносинах з iншими компонентами конотацiї (емоцiйним, оцiнним тощо), маючи власний об'єкт вiдображення – комунiкативну ситуацiю.

Стилiстична стратифiкацiя словникового складу диференцiює стилiстично маркованi i немаркованi одиницi. Найбiльш чiтко тут протиставленi один одному серед маркованих книжковi та колоквиальнi слова: i тi, й iншi – потенцiйнi власники емоцiйної оцiнки. Що стосується стилiстично нейтральної лексики, то вона, як правило, нейтральна щодо емоцiйної оцiнки. Переважаючий тип оцiнки в таких лексичних одиницях – рацiональний, iнтелектуальний, що базуються на денотативному компонентi значення слова; подiбною оцiнкою надiленi, наприклад: «зрадник», «тюрма», «ганьба», «страчувати», «вмирати», «хворий».

Стилiстичний характер емоцiйної оцiнки характеризується розходженням мiж фамiльярним i високим стилем.

В історичній та сучасній лексикографії спостерігається змішання функціонально-стилістичних, і емоційно-оцінних характеристик слова: фіксується лише одна з них. Тому в більшості тлумачних і двомовних словниках роздільна фіксація стилістичних та оцінних позначок зустрічається рідко.

Якщо, як уже зазначалося, «сленг» конденсована форма вираження не тільки стилістичного регістру лексики, але і її емоційної та соціальної оцінки, то щодо інших стилістичних шарів лексики подібної інтеграції параметрів не існує. Більш тонка і пом'якшена емоційна оцінка (іронічність, жартівлива насмішка) властива книжковій лексиці. Так, за відсутності мітки “ironical” в англійській мові ми маємо справу переважно з «книжковим» вираженням іронії. Основна відмінність іронічної лексики полягає у використанні для позначення загальних з нейтральною лексикою референтів таких слів, в яких первинна і основна функція полягає в позначенні інших, часто протилежних ефектів:

bancocracy – ірон. «банкократія», влада банків; банківські верховоди, фінансові магнати, фінансові кола, пов'язані з урядом;

baronial – часто ірон. пишний, розкішний;

elegize – ірон. оспівувати;

existentialist – ірон. представник богеми [Большой Англо-Русский Словарь 1972 (тут і далі – БАРС), с. 26–51];

speechify – ірон. ораторствувати, просторікувати [БАРС 1972, с. 492].

Тут ми бачимо навмисну невідповідність між старою «громіздкою», злегка пишномовною формою і легковажним ставленням до слова.

Аналогічним чином ефект жартівливої комічності заснований на протиставленні книжкової «наукової» форми і пересічного життєвого змісту:

bucolic – жарт. сільський, сільське життя;

abstraction – (евф.) жарт. крадіжка;

anno Domini – жарт. старість;

videologist – жарт. завзятий телеглядач;

benedict – жарт. наречений холостяк, нарешті одружився (за ім'ям героя комедії Шекспіра «Багато галасу з нічого»);

belligerent – жарт. учасник бійки;

cubiculum – спальня (археолог, місце для поховання в катакомбах) [БАРС 1972, с. 9–672].

Чим більше віддалені тематичною приналежністю поточне й жартівливо переосмислене слово, тим сильніший експресивний потенціал лексичної одиниці, яка є виразником емоційної оцінки.

Національно-культурна та лінгвокраїнознавча специфіка іронічного і жартівливого переосмислення лексики настільки яскраво виражена, що найчастіше оцінка не може бути ідентифікована без допомоги спеціальних словників, наприклад, «Великобританія» (під редакцією Є. Ф. Рогова) [Великобританія: Лінгвокраїнознавчий словник 1978]:

creole State – американський варіант (тут і далі амер.) жартівлива назва штату Луїзіана («штат креолів»);

egyptian – амер. жарт. житель південної частини штату Іллінойс («єгиптянин») [Великобританія: Лінгвокраїнознавчий словник 1978, с. 41–58].

Як уже згадувалося вище, надзвичайно рідко лексикографи фіксують спільно книжкову стильову віднесеність слова і його оцінний потенціал. Такі приклади нараховуються одиницями і зустрічаються по відношенню до окремих ЛСВ слова:

ride – книжн. ірон. спочивати, лежати;

sanctified – книжн. ірон. святенницький, святенницькі манери;

spring – ірон. книжк. бути чийось породженням (дітищем) [БАРС 1972, с. 426–478].

Особливого інтересу заслуговують приклади конфронтації емоційних відтінків оцінки в лексикографії:

valentine – ірон. жарг. письмове попередження про майбутнє звільнення або виключення за неуспішність;

valentine – жарт. любовне послання [Современный словарь иностранных слов 1994, с. 649].

Цікаво, що лінгвокраїнознавчий словник, даючи основне і переносне значення слова, не згадує про його емоційну оцінку, але в дефініції вжито слово «жарт.»:

valentine – любовне послання (листівка або картка, що посиляється в день св. Валентина з любовною символікою, наприклад, серцем, пронизаним стрілою, жартівливими сюжетами тощо.).

Ср. з: *valentine* – (*letter, card, etc., anonymous, sent on V's Day, 14 Feb. to a sweetheart*) (Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English by A.S. Hornby) [The Advanced Learner's Dictionary of Current English 1957, с. 782].

Ступінь прояву неприязні і невдоволення може бути досить сильним, аж до переведення лексики в розряд лайливої. В стилістичнім плані засобом вираження суто негативної оцінки є лексика, що має помітку «грубий», «вульг.», «бранн.», “*vulgar*”, “*grossier*”, “*argot*”, “*grob.*”, “*barsch*”.

Аналізуючи іронічне і жартівливе слововживання, необхідно зазначити, що іронічне має тенденцію при відповідній підтримці узусу і соціолінгвістичних факторів переходити в емоційний розряд більш різко вираженої пейоративної оцінки. Так, з 209 одиниць, що мають у БАРС [БАРС 1972] помітку «іронічно», зареєстровано лише одну, пов'язану з найменуванням особи за національною ознакою:

red shanks – ірон. шотландські горяни [БАРС 1972, с. 405].

Цікаво відзначити, що в тому ж БАРС *Red shanks* («червононогі», «шотландські горяни») в іншому місці подано з позначкою «презирливо», що непрямим чином свідчить про деяку хиткість, дифузність системи емоційно-оцінних позначок в цілому. Опора на більш ранні лексикографічні джерела (зокрема Оксфордський словник [The Oxford English Dictionary (тут і далі OED) 1933], що відображає стан мови в XIX столітті), щодо характеру емоційної оцінки в даному випадку не змогла допомогти, бо цей словник не дає вказівок аксіологічного плану, попутно кваліфікуючи слово як застаріле:

Red shanks ... one who has red legs, ... (chiefly in plural). One of Celtic inhabitants of the Scottish Highlands and of Ireland. Now only hist [OED 1933, с. 791].

Щоб детальніше розглянути стилістичні параметри слова і оцінку, проаналізуємо тематичну стратифікацію оцінної лексики. Семантична своєрідність слів з позначками «ірон.», «жарт.», «зневаж.», «несхвал.» і т.д. наводить на думку про їх специфічну тематичну співвіднесеність з певними сферами позамовної дійсності. Як показують спостереження, окремі екстралінгвістичні сфери містять досить значну кількість оцінних лексичних одиниць. Так, наприклад, морально-етична сфера, де превалюють моральні аспекти особистості, найбільш повно характеризується відповідними даній ділянці дійсності оцінними номінаціями:

do-gooder – ірон. «добрий дядько» [БАРС 1972, с. 96];

proud-stomached – ірон. «зарозумілий», «гордовитий», «зарозумілий» [БАРС 1972, с. 314];

caron – зневаж. «боягуз», «баба» [Новый англо-русский словарь современной разговорной лексики 2006, с. 61–79].

При тематичному розподілі лексики, що має помітку «зневаж.», «зверхньо» і т.д., навряд чи доцільно штучно підганяти цю лексику під вже існуючі тематичні групи, на які членується екстралінгвістична реальність; наявний в розпорядженні дослідника матеріал дозволяє виділити абсолютно своєрідну тематичну співвіднесеність лексики, зазначеною оцінкою.

Численні дослідження в сфері аксіологічної лексики, зазначеної словниками, переконливо свідчать, що вона перш за все антропоцентрична: найбільшою мірою відноситься до індивіда, а не до корпорації, колективу, державного устрою. Крім того, слід зазначити, що значна кількість лексичних одиниць, що містить оцінний компонент в дефініції представлена у словниках іменниками:

inkster – зневаж. «письменник», «писака»;

stodger – зневаж. «зануда»;

minion – зневаж. «дармоїд», «поплічник», «підлабузник»;

pulpiteer – зневаж. «проповідник» [Новый англо-русский словарь современной разговорной лексики 2006, с. 128–417].

Дурість, лінь, боягузтво, жадібність, святенництво, догідництво знаходять засудження у всіх народів; це відношення відповідно закріплено словниковими позначками і в дефініціях, тут мова йде про численні вади людської натури, які повсюдно і одностайно відзначаються:

proudling – зневаж. «гордець»;

clam – зверхньо «скупий», «скнара»;

square – зверхньо «міщанський»;

yelper – зневаж. «плакса»;

cater – зверхньо «догоджати», «намагатися зробити приємність» [Новый англо-русский словарь современной разговорной лексики 2006, с. 73–671].

Значна кількість дерогаторних оцінних номінацій зосереджена в тематичних групах, які пов'язані з описом таких суспільно засуджуваних якостей індивіда, як:

- марнослів'я, схильність до просторікування, балакучість:

wind-bag – зневаж. «базіка», «базікало», «пустодзвін»;

talkee-talkee – зневаж. «балаканина»;

bawler – зневаж. «крикун», «горлопан»;

tub-thumper – зневаж. «говорун», «витія»;

rant – несхвально (тут і далі – несхв.), «пихата мова», «гучні слова»;

joke-smith – ірон. «дотепник»;

speechification – ірон. «просторікування»;

vaticinate – ірон. «просторікувати на якусь тему»;

- міщанство, святенництво:

suburban – зневаж. «міщанський»;

citizen – зневаж. «міщанин»;

whig – зневаж. «ханжа», «нудний людина»;

sanctified – ірон. «святенницький»;

priggery – «Вікторіанство»;

Pharisaism – «Фарисейство»;

Pietism – «лицемірство»;

sanctimony – «ненатуральність»;

religiosity – «надмірна релігійність»;

• несерйозне ставлення до праці, лінь, невміння:

cobbler – зневаж. «поганий майстер», «швець»;

dabster – зневаж. «невмілий працівник»;

citess – заст.. зневаж.. «городянка», «білоручка»;

facile – часто зневаж., «не вимагає зусиль»;

• надмірна сентиментальність, надмірна емоційність:

emote – ірон. «проявляти емоції», «переживати»;

rapturize – ірон. «впадати в захват»;

stargaze – переважно ірон. «віддаватися мріям», «зітхати по зіркам»;

dewy-eyed – ірон. «романтичний і наївний»;

sigher – ірон. «поклонник»;

namby-pamby – ірон. «сентиментальна або манірна людина» [Новый англо-русский словарь современной разговорной лексики 2006, с. 14–749].

Вільне поводження з суспільною мораллю одностайно осуджується у всіх лінгвосоціумах:

beeriness – зневаж. «легке сп'яніння»;

flapper – зневаж., «холостячка», «жінка легкої моралі»;

glorious – ірон. «в піднесеному настрої», «підпилий» [Новый англо-русский словарь современной разговорной лексики 2006, с. 12–96].

Більшість подібних одиниць належить до субколоквіальної лексики і не має супровідних позначок: семантика слова та його максимальна стилістична зніженість визначає дерогаторна спрямованість слова:

souse – «напитися» [БАРС 1972, с. 532];

finger – «красти», «брати хабарі» [БАРС 1972, с. 85];

wall-eyed – «п'яний» [БАРС 1972, с. 602];

refrigerator – «тюрма» [БАРС 1972, с. 513].

Особливу групу становить лексика, де супровідні помітки висловлюють зневаження, зневажливе ставлення до зайвої вченості, моралізаторства, псевдоосвіти, відірваності від життя:

theorize – зневаж., «теоретизувати»;

pedagogue – зневаж., «педант», «доктринер», «педагог»;

educationese – зневаж., «науковий жаргон»;

sage – ірон., «вчений муж»;

splitter – зневаж., «буквоїд», «казуїст», «педант»;

wise-head – ірон., «розумник»;

scientism – зневаж., «наукоподібність»;

edify – ірон., «повчати, наставляти»;

birkie – ірон., «розумник» [Новый англо-русский словарь современной разговорной лексики 2006, с. 16–702].

Поява лексичного фону слова – один із способів асиміляції запозиченого слова. Лексичний фон може дозволити або заборонити сполучуваність, оскільки осмислені поєднання визначаються позамовною дійсністю, національною культурою. Тому в семантиці слова виділяються особистісні та соціальні семантичні компоненти (загальнолюдські, національно-культурні).

Жартівливу спрямованість країнознавчого плану можуть мати і словосполучення, взяті з країнознавчого словника Великобританія [Великобританія: Лінгвокраїнознавчий словник 1978]:

Old Lady of Threadneedle – жарт. «Стара дама з Треднідл-Стріт» (Англійський банк) – за назвою вулиці, на якій він знаходиться;

London particular – жарт. «Лондонський особливий» (густих туман за назвою мадери);

the Fifth Estate – жарт. ВВС («п'ятий стан»);

Sally Army – жарт. Армія порятунку;

nineteenth hole – жарт. «Дев'ятнадцята лунка» (павільйон з баром і т.п. при гольф-клубі);

Ally Pally – жарт. Alexander Palace – основна будівля телестудії BBC [Великобританія: Лінгвокраїнознавчий словник 1978, с. 7–193].

Набуття специфіки емоційно-оцінних конотацій ряду слів з яскраво вираженою культурознавчою спрямованістю вимагає знання англійської класичної художньої літератури:

Benedict – жарт. наречений; переконаний холостяк, нарешті одружився (на ім'я героя комедії Шекспіра «Багато галасу з нічого»);

bumble – жарт. судовий пристав, нижчий службовець суду (на ім'я персонажа роману Діккенса «Олівер Твіст»);

satanic School – ірон. «Сатанинська школа» (Байрон, Шеллі та їх наслідувачі);

lady Bountiful – ірон. благодійниця, (на ім'я леді Баунтіфул, діючої особи п'єси Дж. Фаркера «Виверт кавалерів»);

Peter Pan – зневаж. інфантильний чоловік, що зберіг дитячу безпосередність, жвавість уяви (герой однойменної п'єси Дж. Баррі про хлопчика, який не ставав дорослим) [Великобританія: Лінгвокраїнознавчий словник 1978, с. 14–276].

Країнознавча лексика, що має відношення до політичного життя країни і класових інтересів, характеризується переважно презирливо-зневажливими оцінними конотаціями:

Whiggism, Whiggery, Whiggish – переваж. зневаж. 1) заст. Виговський, характерний для вигів, 2) переносне значення (тут і далі – перен.) ліберальний, широкий (про погляди);

causus – звич. зневаж. верхівка партійного керівництва;

pink – зневаж. «рожевий соціаліст» (правий лейборист);

parlour-pink – зневаж. «рожевий», салонний радикал;

lobster – зневаж. англійський солдат, «червономундирник»,

redbricker – іноді зневаж. представник нової або технічної інтелігенції [Новый англо-русский словарь современной разговорной лексики 2006, с. 35–409].

Знання культурознавчих реалій і смислового ореолу оцінних слів необхідно в умовах міжнаціонального спілкування, воно забезпечує адекватний переклад безеквівалентної лексики.

Отже, проаналізувавши стилістичні параметри слова і оцінку, ми можемо сказати, що сукупність типів і їх конкретних різновидів стилістичних забарвлень представляють собою або утворюють стилістичну структуру слова, яка підкреслює стилістичну своєрідність і можливості вживання слова в мові. Стилiстичний компонент, виходячи за рамки конотації, включає емотивну конотацію, семантичну конотацію, укладену в самому значенні слова, сферу вживання, функцію. Стилiстичний компонент слова є сутнісною характеристикою практично всіх слів. Це досить широке поняття, яке включає в себе різного роду інформацію:

- інформацію про сферу комунікації;
- вказує на стилістичний шар лексикону;
- дає інформацію про соціальну приналежність мовця, його професію, рід заняття, емоційний стан тощо;
- вказує на тимчасові характеристики слова.

2.2 Оцінна лексика високого стилістичного регістру

Емоційно-оцінна спрямованість супернейтральної лексики на відміну від субнейтральної до теперішнього часу не піддавалася систематичному опису. За своєю природою і конкретною соціальною ситуацією дана група лексики традиційно фігурує в офіційній, урочистій промові освічених людей і зустрічається в художній літературі, публіцистиці, наукових виступах, користуючись високим соціальним престижем.

Незважаючи на існуючу різноплановість подачі позначок в більшості сучасних лексикографічних джерелах, є певні критерії відбору

супернейтральної лексики: наявність в дефініції або переведення індикаторів супернейтральності.

У двомовній лексикографії досить об'єктивним критерієм супернейтральності служать помітки «книжк.», «рідко.», «поет.», «терм.», «фолк.», «літ.», «іст.», «міф.» і т.д. В англomовній лексикографії це – “finl.”, “liter.”, “arch.”, “poet.”, “hist.”. Зрозуміло, не всі помітки типу «книжк.» збігаються з позначками в англійських тлумачних словниках. Непрямим показником супернейтральності оцінного слова служить поліморфемність, яка вважається факультативною.

При описі конотативної специфіки супернейтральних лексичних одиниць, якщо виходити з традиційного визначення конотації, виникають труднощі, бо тут досить складно відмежувати конотативне від денотативного змісту: емоційно-оцінні семи щільно інтегровані з предметно-логічними:

inveigle – книжк. обманець, обманщик;

indign – поетичне (тут і далі – поет.) ганебний [БАРС 1972, с. 85–91].

Виділяючи емоційно-оцінні компоненти супернейтральних слів в денотативно-кваліфікативну частину денотативного компонента значення, ми визначаємо конотацію супернейтральних лексичних одиниць як мовну віднесеність, тобто приналежність одиниці до певного суб'язику, що реєструється свідомістю. Такі одиниці, як *wondrous* – чудовий, *chrysostomic* – піднесений. Злотоусність, красномовність можна з повною підставою віднести до супернейтральної лексики. Кваліфікуючи їх як слова з інгерентно притаманними їм конотаціями височини, вишуканості, ми одночасно визначаємо і типову сферу їх застосування.

Емоційно-оцінні семи, що займають периферійне положення в структурі денотата, можуть легко переміщатися в область конотацій. Серед супернейтральних лексичних одиниць значна їх частина характеризується розташуванням емоційно-оцінних сем за межами денотативного компонента значення, виражаючи додаткову інформацію. В таких супернейтральних

словах, що носять лексикографічну позначку «зневаж.», «зверхньо», «жарт.», «ірон.» і т.д., як:

villadom – зверхньо жителі передмість [БАРС 1972, с. 892];

phrontistery – книжк. ірон. місце для занять, роздумів [БАРС 1972, с. 516].

Денотативний компонент значення абсолютно нейтральний, а емоційно-оцінні семанти з повною підставою входять в конотативний компонент значення як додаткові елементи смислової структури слова.

Є достатньо підстав вважати, що однозначне визначення положення емоційно-оцінних сем в семантичній структурі супернейтральних слів не представляється можливим, бо вони можуть займати як ядерні, так і периферійні положення в денотативному компоненті значення, а також можуть бути віднесені до конотативного компонента значення.

Згідно з широко поширеною традиційною точкою зору в лінгвістиці, питання про аксіологічний статус лексики високого страта нерелевантне. Вважається, що колоквіалізми і субколоквіалізми характеризуються пейорацією значення, в той час як зміна стилістичного діапазону в бік підвищення сприяє поліпшенню значення.

Сучасні дослідження в цій сфері довели наявність в системі мови колоквіальних меліоративів. Явна перевага серед колоквіалізмів одиниць з пейоративною емоційною оцінкою стало причиною того, що в питанні про співвідношення функціонально-стилістичного та емоційно-оцінного компонентів «позитивність» однозначно асоціювалася з книжковою (високою) лексикою, а «негативність» – з розмовною. Мало місце ототожнення функціонально-стилістичної приналежності слова і його аксіологічних характеристик, хоча ані позитивна, ані негативна оцінки не є приналежністю якого-небудь певного функціонального стиля.

Таким чином, супернейтральна лексика, як і лексика, що належить до решти стилістичних реєстрів, може:

а) володіти інтелектуально-логічною оцінкою, як позитивною, так і негативною:

esurient – книжк. жадібний [БАРС 1972, с. 58];

mansuete – заст. лагідний, м'який [БАРС 1972, с. 409];

б) володіти емоційною оцінкою, як меліоративною, так і пейоративною:

delightsome – поет, чудовий [БАРС 1972, с. 47];

pensionary – ірон. державний діяч [БАРС 1972, с. 615].

Семантичний підхід до процесів меліорації і пейорації кваліфікує меліоративні та пейоративні супернейтральні одиниці як слова, що містять у своїй семантичній структурі семи позитивної і негативної емоційних оцінок.

Як правило, при дослідженні супернейтральних емоційно-оцінних одиниць увага дослідників концентрується на їх функціонально-стилістичній приналежності до вищого страту лексики, що характеризується підвищеною естетичною цінністю.

Ми визначили, що у структурі меліоративної супернейтральної одиниці може бути традиційна гармонія між емоційно-оцінною та функціональною семами (обидві характеризуються позитивною спрямованістю). У структурі пейоративної супернейтральної одиниці існує дисгармонія між емоційно-оцінною та функціональною семами, що створює специфіку цих одиниць. Існуючі розряди супернейтральної аксіологічної лексики мають деякі відмінності в структурі та реалізації свого оцінного потенціалу. Відповідно до цих відмінностей можна віднести:

- рідкісну і книжково-літературну меліоративну та пейоративну лексику;
- меліоративні та пейоративні варваризми;
- меліоративні та пейоративні архаїзми;
- меліоративні та пейоративні поетизми;
- меліоративні та пейоративні екзотичні антономасії.

Самі назви цих розрядів супернейтральної лексики можуть свідчити про своєрідність емоційної оцінності кожного з них.

I. Книжково-літературна лексика не завжди пов'язується з її емоційно-оцінними характеристиками:

rule – міць, влада [БАРС 1972, с. 583];

asteism – легка, тонка іронія [БАРС 1972, с. 7].

Тут стилістична характеристика слів не підтримана їх аксіологічними параметрами, як в:

ducitude – рідко солодкість;

bemean – книжк. ганьбити;

immoralize – рідко розбещувати [Новый Большой Англо-Русский Словарь (тут і далі НБАРС) 1999, с. 27–92].

II. Варваризми, у складі запозиченої емоційно-оцінної одиниці, незліченні. Ймовірно, саме незвичність, помітність, затемненість внутрішньої форми іншомовної не асимільованої лексики сприяють посиленню її оцінного ефекту:

beau-ideal – французська мова (тут і далі – фр.) верх досконалості;

desperado – іспанська мова (тут і далі – ісп.) шибайголова, головоріз;

nouveau riche – фр. нувориш, багатий вискочка [Англо-русский фразеологический словарь 1984, с. 23–217].

Слід зауважити, що, якщо меліоративні варваризми – це в основному лексеми, запозичені з мови-джерела без будь-яких змін (*de luxe* – фр. розкішний, чудовий, *avis* лат. рідкісний, дивовижний, винятковий), то пейоративні варваризми отримали оцінку в результаті семантичних транспозицій (*swami* – наставник в індуїзмі; ірон. мудрець, світило), про що свідчать позначки «ірон.», «жарт.», зафіксовані в словнику.

III. Поетизми, як свідчать вибірки з найбільш авторитетних лексикографічних джерел, в більшості своїй нейтральні з емоційно-оцінної точки зору.

wainer – поет. візник, візниця;

victual – заст., поет. їжа;

outlandish – поет. заморський, чужинний;

vasty – поет. велетенський, величезний [БАРС 1972, с. 621–728].

Якщо мова йде про їх оцінність, то тут, незважаючи на їх високу тональність і піднесеність, превалює інтелектуально-логічна оцінка. Це, як правило, виразні синоніми для номінації звичайних речей, які оточують людину: уста (губи), чоло (лоб), скроня (щоки), длань (долоня), зефір (вітер) тощо. Уявна «позитивність» пов'язана, очевидно, з традицією їх вживання у високих, урочистих ситуаціях спілкування, що наводить на думку про присутність в них меліоративної оцінності, яка існує в рідкісних випадках:

delectable – поет. чудовий, чарівний [НБАРС 1999, с. 63];

lady-bird – поет. заст. кохана [Російсько-англійський словник 1965, с. 206].

IV. Архаїзми, традиційно розташовуючись на периферії словникового складу, мають тенденцію в процесі функціонування обростати новими значеннями з жартівливими та іронічними обертонами. Володіючи властивостями високої лексики, вони можуть вживатися в якості засобів емоційної оцінки жартівливого або іронічного характеру:

avuncular – заст. 1) дядьків, 2) жарт. лихварський;

bashaw – заст. 1) турецький паша, 2) ірон. вельможа, «шишка», «туз»;

angelize – заст. уподібнити ангелу [Англо-русский фразеологический словарь 1984, с. 12–25].

Переходячи на периферію словникового складу в міру старіння, слова втрачають в деякій мірі свою оцінність, так як віддаляються від лексикону рядових носіїв мови. Тим не менш, вони не можуть розлучитися з нею остаточно, бо є хранителями культурної інформації, відбиваючи повною мірою свою епоху. «Москаль», «катеринівка», «кутейников», «цілувальник», «салопниця», «білопідкладочник» в російській мові до цих пір чітко фіксують в системі мови свій емоційно-оцінний зміст.

V. Екзотична антономасія.

У всіх розвинених європейських мовах існує розряд епонімів (імена біблійних персонажів, фольклорних героїв, видатних історичних діячів,

літературних персонажів), які перейшли в розряд антономасії. Вони мають високий аксіологічний потенціал. Конкретні якості особистості, абстрагуючись від неї, розширюють номінативні можливості імені. Такі одиниці, як:

Xanthippe – 1) історичне (тут і далі – іст.) Ксантиппа (Дружина Сократа);
2) перен. сварлива жінка;

Zoilus – 1) іст. Зоїл; 2) богозневажник, прискіпливий критик [НБАРС 1999, с. 822];

Aphrodite – 1) грец. міфологічне (тут і далі – міф.). Афродіта, красуня [НБАРС 1999, с. 11], актуальні лише при наявності фонових знань, спільності культурного тезауруса. Лексикографічні помітки і словникові дефініції закріплюють емоційну оцінність. Домінуючі в семантичному просторі, супернейтральні екзотизми-антономасії є моральними аспектами особистості, фізичними перевагами і недоліками, ремінесценціями про героїчні і просто видатні події минулого.

Таким чином, підставою для об'єднання таких пластів лексики, як книжкова, книжково-літературна, поетична, архаїчна, термінологічна тощо, є така інтегруюча ознака, як престижність слів, їх підвищена естетична цінність. Вільна апеляція в мові освіченої людини до подібних одиниць з метою створення оригінальної, нетривіальної емоційної оцінності є непрямим свідченням її ерудиції, багатого тезауруса.

2.3 Оцінна лексика колоквиального характеру

Видається за доцільне розділити оцінні колоквиалізми на групи з точки зору їх належності до різних частин мови, оскільки закони функціонування мови накладають численні обмеження на засоби оцінки, в результаті чого різні частини мови, виражаючи оцінку, мають певну специфіку.

Прикметники утворюють семіологічний підклас ознакових імен, які позначають властивості, якості, відносини, стану. Вони відображають не тільки зовнішній, а й внутрішній світ людини, її ставлення до навколишньої дійсності, яке, як правило, носять ціннісний характер, так як «висловлюючи ті чи інші думки про світ, людина постійно накладає на нього світлотіньову мережу загальнолюдських та індивідуальних уявлень про добро і зло (гарне і погане).

Мабуть, саме прикметник є частиною мови, найбільш зручною для оцінної характеристики об'єкта. Що ж стосується характеристики специфічно оцінної лексики, то це тим більше справедливо, тому що при перекладі з мови аксіології на мову лінгвістики основних класичних ціннісних суджень: (1) *X is good*; (2) *X is better than Y*, підставу оцінки (або логічний предикат, в термінах Аристотелевої логіки) швидше за все слід співвіднести саме з категорією прикметника. Отже, є підстави вважати, що прикметник є основною частиною мови, що виражає оцінку.

Дане дослідження ставить за мету виділення оцінних прикметників з колоквіального словникового фонду, виявлення і встановлення характеру оцінного компонента в семантиці англійських колоквіальних прикметників, опис їх основних семантичних особливостей.

Перш ніж перейти до безпосереднього розгляду специфіки семантики оцінних прикметників-колоквіалізмів, необхідно зупинитися на деяких питаннях виділення корпусу досліджуваної лексики зі словника.

Однією з проблем є визначення ступеня зниженості лексичних одиниць, тобто відмежування колоквіалізмів від нище- і вищележачих шарів в системі стилістичної стратифікації словника.

Поряд з випадками недвозначного стилістичного маркування лексики, існують прикордонні випадки, коли судити з певністю про приналежність слова до того чи іншого стилістичного шару практично неможливо.

Відсутність чітких меж між шарами і історична рухливість стилістичного статусу лексичних одиниць є причиною спостереження відмінностей у використанні стилістичних позначок в словниках, виданих в однаковий час, а тим більше – в різні періоди.

Питання про визначення критеріїв розмежування лексичних шарів різного ступеня зніженості неодноразово служив і продовжує служити темою самостійних лінгвістичних досліджень. Разом з тим, кордон між цими шарами в багатьох випадках залишається настільки розпливчатим, що будь-які критерії відмежування не можуть бути вільними від суб'єктивізму.

Певною мірою можна покладатися на стилістичні помітки сучасних лексикографічних джерел, так як словник фіксує усталені явища і відносини, ґрунтуючись на узусі. У проведеному дослідженні ми спиралися на словникові позначки словника Random House Webster's Unabridged Dictionary [Random House Webster's Unabridged Dictionary (тут і далі RHWUD) 1999]. Цей тип тлумачного словника, обраного в якості джерела матеріалу дослідження, відповідає поставленій меті, так як він, загалом, відображає мовну практику «середнього американця», і знижена лексика на відміну від нейтральної, подається в ньому з позначками (*informal, slang*). На підставі позначки "*informal*" (= *suitable to or characteristic of casual and familiar, but educated, speech or writing = colloquial*) і проводився відбір колоквіальних прикметників.

Дані про колоквіальний статус прикметників, представлені в сучасній англійській лексикографії, приймаються в даному випадку за достовірні і використовуються в якості основного показника при відборі матеріалу для аналізу характеристик аксіологічної колоквіальної лексики сучасної англійської мови.

Відзначимо далі, що, по-перше, в нашому дослідженні для нас було суттєво обмежитися описом слів і не торкатися одиниць, що складаються з двох і більше слів (наприклад, фразеологічних одиниць). По-друге, при формуванні корпусу досліджуваного матеріалу виділялися лише одиниці, які

виражають експліцитну оцінку, закріплену в семантичній структурі слова і об'єктивовану в його словниковій статті. Таким чином, нами розглядається узуальна оцінність, яка не залежить ні від контексту, ні від ситуації, хоча справедливим тут буде зауваження про те, що якщо в іменуванні об'єкта немає номінативно закріпленої вказівки на оцінне ставлення, це не означає, що воно «байдуже» оцінці. Практично будь-яке ім'я (маються на увазі лексичні одиниці знаменних частин мови) може ставати оцінним в певному контексті, оскільки з опису загальних особливостей оцінної діяльності випливає, що не існує предметів, які не можуть виступати в якості оцінюваних об'єктів.

Головним ідентифікатором наявності оцінності в семантиці розмовного прикметника при відборі матеріалу дослідження було наявність в його словниковій дефініції прикметників *good/bad*, а також синонімів цих слів. Їх присутність в дефініціях досліджуваних прикметників не викликає сумнівів в наявності оцінності в семантиці даних прикметників. В деяких випадках, коли в тлумаченні прикметника відсутнє пряме дефініційне підтвердження оцінного характеру даної лексичної одиниці, був потрібний аналіз ланцюжка словникових дефініцій, що дозволяє шляхом послідовного дефініціювання виявити в тлумаченні прикметника слово, як правило, прикметник, що містить оцінний ідентифікатор. Оцінний компонент значення також фіксується в англійських тлумачних словниках за допомогою позначок дерогативної оцінки: *derogatory, pejorative, etc.* і позначок меліоративної оцінки: *with approval, as a generalized expression of admiration.*

Крім безпосередньо оцінних позначок, на присутність оцінного компонента в значенні слова можуть вказувати словникові позначки, що вказують на наявність емоційного компонента в значенні слова:

ironical / often used ironically, used jocularly, contemptuous / used contemptuously, (often) used offensively, disparaging, facetious.

Можливі випадки, коли віднесення лексичної одиниці до сфери оцінності слідує за логікою буденного аксіологічного міркування:

pronuke Informal 1. advocating the building or use of nuclear power plants or weapons [RHWUD 1999, с. 631].

Дотримуючись елементарної логіки, представляється можливим ввести наступну рівність: *nuclear power plants = dangerous, dangerous = risky, hazardous, unsafe = bad*, отже «*to advocate the building or use of nuclear power plants*» = *bad i pronuke* відноситься до лексичних одиниць негативної оцінки.

Порівняймо також:

off-label Informal *of, pertaining to, or designating a drug prescribed for a particular indication even though the drug has not yet received approval from the Food and Drug Administration for that disease, condition, or symptom* [Chamber's Twentieth Century Dictionary 1964, с. 519].

Віднесення даної лексичної одиниці до сфери негативної оцінки стало можливим тільки шляхом побудови рівності:

«*the use of the medicine that is not approved by the health authorities*» = *bad*, так як інші способи, включаючи послідовне дефініювання, які входять до тлумачення слів, не привели до виділення оцінних індикаторів.

В рамках процедури відбору оцінної лексики була зроблена спроба порівняти дані словників вітчизняних та іноземних видавництв. Зокрема, кожний з виділених в RHWUD 100 англійських колоквіальних прикметників оцінної семантики був перевірений по самому повному англо-російському словнику в світі – тритомному Новому великому англо-російському словнику під редакцією академіка Ю. Д. Апресяна [НБАРС 1999]. Проведений аналіз дозволив зробити висновок про недоцільність використання даних англо-російського словника як провідного при складанні корпусу англійської колоквіальної оцінної лексики з наступних причин. По-перше, деякі з розмовних оцінних прикметників, виявлених в англійському тлумачному словнику, не зафіксовані в англо-російському словнику:

cutesy-poo Informal. *embarrassingly or sickeningly cute* [RHWUD 1999, с. 51];

down-and-dirty Informal. unscrupulous; nasty earthy; funky [RHWUD 1999, с. 33];

in-your-face Informal. involving confrontation; defiant; provocative [RHWUD 1999, с. 793];

zappy Informal. energetic, lively, or fast-moving тощо [RHWUD 1999, с. 816]

По-друге, нерідкі випадки віднесення слова одним словником до субколоквіалізмів, іншим – до колоквіалізмів або навіть до нейтральної лексики:

balmy – Informal. crazy; foolish; eccentric (RHWUD) [RHWUD 1999, с. 25];

balmy – сленг: дурний, недоумкуватий (НБАРС) [НБАРС 1999, с. 23];

bearish – Informal. grumpy, bad-mannered, or rude (RHWUD) [RHWUD 1999, с. 29];

bearish – грубий, неотесаний (НБАРС) [НБАРС 1999, с. 27].

Необхідно зазначити, однак, що вже згадана нами вище розбіжність стилістичних позначок характерна і для авторитетних англійських і американських словників. Це може пояснюватися, зокрема, труднощами фіксації розмовної лексики словниками внаслідок її функціонування у сфері усного мовлення, постійною зміною складу периферійних областей колоквіального шару, його інтенсивної мінливості і оновленні, коли навіть новітні лексикографічні джерела не встигають відобразити динаміку змін, що відбуваються. В ході аналізу були також виявлені випадки відсутності в англо-російському словнику колоквіальних оцінних значень, зафіксованих в англійському словнику (і навпаки), або навіть розбіжність знаків оцінки:

sporty – Informal. 1. flashy; showy. 2. smart in dress, behavior, etc. (Smart. Dashingly or impressively neat or trim in appearance, as persons, dress; Socially elegant; sophisticated or fashionable («+» оцінка)) 3. like or befitting a sportsman. 4. dissipated; fast 5. designed for or suitable for sport (RHWUD) [RHWUD, с. 803];

sporty – разг. 1. спортсменській 2. лихий, завзятий 3. 1) показний; помітний 2) франтівський, франтуватий 4. порожній (НБАРС) [НБАРС, с. 706].

Таким чином, в англо-російському словнику позитивне оцінне значення "smart in dress, behavior, etc." представлено як негативно оцінене «франтівський, франтуватий».

Цікавий у цьому зв'язку приклад прикметника *Scotch* 3. Informal. frugal; provident; thrifty [RHWUD 1999, с. 711]. Всі прикметники, що тлумачать розмовне значення *Scotch* в RHWUD, є позитивно оцінними:

frugal – economical in use or expenditure; prudently saving or sparing; not wasteful 2. entailing little expense; requiring few resources; («+» оцінка) [RHWUD 1999, с. 79];

provident – having or showing foresight; providing carefully for the future. Characterized by or proceeding from foresight. Mindful in making provision. Economical; frugal;

thrifty – practicing thrift or economical management;

frugal – thriving, prosperous, or successful («+» оцінка) [RHWUD 1999, с. 506–582].

Таким чином, не викликає сумнівів віднесення слова *Scotch* «передбачливий, обачливий, ощадливий» до сфери позитивної оцінки. За даними НБАРС та ж сама лексема повинна бути віднесена до прикметників негативно оцінної семантики:

Scotch 3. амер. разг. скупий, скупа (НБАРС) [НБАРС 1999, с. 517].

Розглянемо також характер оцінності слова *stick-to-it-live* – Informal. tenaciously resolute; persevering: Stick-to-it-live – people get ahead in life [RHWUD 1999, с. 720]. Про позитивну оцінність даного прикметника свідчить словникова стаття синонімічного ряду:

"perseverance, persistence, tenacity, pertinacity": "perseverance" commonly suggests activity maintained in spite of difficulties or steadfast and long-continued application. It is regularly used in a favorable sense. "Tenacity", with the original meaning of adhesiveness, as of glue, is a dogged and determined holding on.

Whether used literally or figuratively it has favorable implications."(RHWUD) [RHWUD 1999, с. 682].

Дані НБАРС, навпаки, вказують на негативну оцінність того ж самого прикметника:

stick-to-it-live – амер. розмовне (тут і далі – розм.) наполегливий; настирний, настирливий [НБАРС 1999, с. 507].

Таким чином, інтерпретація оцінки часто буває утруднена через «розмитості» меж у відображенні категорій добра і зла в мовах різних культур. У кожного народу є власні уявлення про деякі поняття, якими б універсальними вони не здавалися. Все вищевикладене, на наш погляд, підкреслює важливість дослідження семантики англійських колоквіалізмів оцінної семантики в цілому і колоквіальних оцінних прикметників зокрема, так як це дозволяє уточнити уявлення про систему цінностей і пріоритетів, їх ролі і місце в концептуальній картині світу сучасного англійського співтовариства.

У ході формування корпусу оцінних колоквіальних прикметників було встановлено, що більше половини прикметників містять оцінний компонент у своїй семантичній структурі (близько 58%). Розмовні прикметники, що не мають оцінного компонента в своєму значенні, склали меншу групу (42%).

В результаті суцільної вибірки зі словника Random House Webster's Unabridged Dictionary [RHWUD 1999] прикметників, згідно із зазначеними критеріями, з використанням описаної методики, було відібрано 370 англійських оцінних колоквіальних прикметників, з них – 160 багатозначних слів з колоквіальнимі ЛСВ (розмовний ЛСВ співіснує зі стилістично нейтральними варіантами і є одним із значень семантичної структури багатозначного слова) – 43% і 210 власне колоквіальних лексичних одиниць (лексичні одиниці (тут і далі ЛО), значення яких не виходять за межі розмовної мовної сфери) – 57%. Отримані дані свідчать про те, що серед розмовних прикметників оцінної семантики превалюють власне колоквіалізми.

Серед досліджуваних оцінних колоквіальних прикметників (370 одиниць) позитивний оцінний компонент у своїй семантичній структурі містять 32% прикметників (118 одиниць). Колоквіальні прикметники, що мають негативний оцінний компонент у своєму значенні, склали значно більшу групу – 64% (237 одиниць). Таким чином, можна зробити висновок про те, що серед оцінних колоквіальних прикметників переважають слова, що відображають бачення світу в негативних тонах. Це, ймовірно, пов'язано з антропоморфічністю такої лексики; негативних людських емоцій і почуттів, за даними психології, існує значно більше, ніж позитивних. Відхиленням від норми сприймаються в першу чергу негативні явища. Коли людині добре, вона схильна вважати це природним і не заслуговує особливої згадки, а коли їй погано, вона вважає це неприйнятним відхиленням від норми і різними способами повідомляє про це оточуючим.

У складі досліджуваних одиниць також були виділені прикметники двоїстої оцінної семантики (4%), у семантичній структурі яких містяться значення з протилежним емоційно-оцінним компонентом (меліоративним і пейоративним). Наприклад, у прикметника *soft* зафіксовано 2 розмовних ЛСВ, які протиставляються за знаком оцінки:

Soft – Informal. easy; involving little effort; not difficult, laborious, trying, or severe («+» оцінка), Informal. easily influenced or swayed; easily imposed upon; impressionable («-» оцінка);

buddy-buddy – Informal. 1. very friendly; intimate. («+» Оцінка) 2. associated for greedy or conniving purposes. («-» Оцінка);

creamy – Informal. a. beneficial or profitable («+» оцінка) b. slick, facile, or superficial («-» оцінка);

dinky – 1. Informal. small, unimportant, unimpressive, or shabby («-» оцінка) 2. Informal. fashionable; well dressed; smart. («+» Оцінка) і ін. [RHWUD 1999, с. 41–122].

Знак такої оцінки може змінюватися в залежності від контексту, ситуації, в якій вживається слово. Так, наприклад, прикметник *familiar* в

колоквіальному значенні "easygoing; unceremonious" містить можливість пейоративної оцінки, на що прямо вказує дефініція прикметника "unceremonious" в RHWUD: "discourteously abrupt; hasty; rude" [RHWUD 1999, с. 53]. Негативна оцінність даного прикметника реалізується в наступному контексті:

"Don Tommasino, knowing Michael's true identity and deed, had always been wary of him, treating him as a fellow" man of respect. "But these unsophisticated sheep herders had come to their own opinion of Michael, and not a wise one. The cold look, Michael's rigid white face, his anger that came off him like cold smoke off ice, sobered their laughter and snuffed out their familiar (панібратський, розв'язний = «-» оцінка) friendliness" [OED 1933, с. 69].

В іншому контексті в тому ж самому прикметнику може актуалізуватися сема «добродушно-веселий, безтурботний», і тоді слово стає позитивно оцінними або нейтральним:

"Connie came to stand beside her father ... Her two hands rested affectionately on his shoulders and she rubbed his neck. She was the only one who was ever so familiar with the Don. Her affection for her father was touching. It was trusting, like a little girl's" [OED 1933, с. 46].

Позитивна оцінка в останньому випадку також підтримується словами «*affection*», «*affectionately*».

Отже, щодо лексики колоквіального характеру, ми можемо сказати, що основним змістом оцінних колоквіальних прикметників є відображення повсякденної побутової реальності, при цьому оцінюються в основному не атрибути побуту, а людина в різноманітті особистісних і діяльнісних характеристик, актуальних для побутової сфери. Найбільш часто оцінюються характеристики зовнішнього вигляду, а також внутрішні характеристики – розумові здібності, моральні, вольові якості тощо. Переважна «негативність» властива оцінкам, що характеризують розумові здібності і морально-етичні якості людини.

2.4 Оцінна лексика субколовквіального характеру

Протиставляючи розмовну мову літературному стандарту, надалі виділяємо її різновиди у вигляді літературно-розмовної мови, побутово-розмовної мови і фамільярно-розмовної мови, де зосереджена головним чином субколовквіальна лексика.

Відповідно з глибиною етичної заниженості ця лексика умовно підрозділяється на

- 1) загальний сленг;
- 2) «низькі» коловквіалізми;
- 3) вульгаризми.

Лексична одиниця не залишається раз і назавжди приписаною до якогось певного розряду. Така «рухливість» границь пов'язується з постійними змінами стилістичного статусу слова: мовна толерантність суспільства веде до того, що вульгаризми, втрачаючи непристойну експресію, стають одиницями загального сленгу, а згодом і «низькими» коловквіалізмами. У рідкісних випадках можливий і зворотний процес – загальні сленгізми переходять в вульгаризми при заміні пейоративної експресії вульгарною. Найбільш типовий маркер субколовквіальності – емоційно-оцінна емфаза, яка, як правило, вживається переважно в усному мовленні, надаючи особливу експресивність цьому шару лексики.

Щодо лексики субколовквіального характеру, можна виділити наступні істотні характеристики:

- 1) наявність емоційно-оцінної семантики,
- 2) експресія може варіюватися від жартівливо-іронічної, фамільярно-глузливою до вульгарної,
- 3) субколовквіалізми вживаються в повсякденному неофіційному спілкуванні. Це дозволяє дати робоче визначення даного поняття.

Субколоквіалізмами визначаються як просторічні слова, з жартівливо-іронічною, фамільярно-глузливою, а в деяких випадках пейоративною експресією, вони зрозумілі і вживаються багатьма носіями мови і є сполучною ланкою між літературними колоквіалізмами і жаргонізмами соціально-професійного просторіччя.

Розглянемо тепер використання словників на предмет трактування в них субколоквіалізмів.

Словник Р. Спірса «Сленг і евфемізм» (Richard A. Spears "Slang and euphemism") [Slang and Euphemism 1981], виданий у США, дає матеріал, взятий з різних джерел, охоплюючи дев'ять століть і всі основні англійські країни. Цей словник, на думку автора, є єдиним зручним джерелом для діахронічного вивчення заборонених слів.

Інтерпретація тематичного змісту слів частково взята прямо з жаргону злочинців, велика кількість слів походить з непристойних чоловічих розмов і деяка частина – це повсякденний сленг і стандартна сучасна англійська мова.

Цінність словника в тому, що до деяких слів даються довгі списки синонімів, що, є наслідком конфліктних відносин, наприклад:

ebony – 1. Негр чи негритянка (A Negro man or woman). Синоніми та споріднені слова (Synonyms and related terms): *ace of spades, Aframerican, afro, Afro-American, alligator bait, ape, black, blackamoor, black bean, blackbird, black diamond, black fay, blackfellow, blackhead, blackie, black ivory, blackout, bloman, blood, blue, bluegum moke, blueskin, bone head-, boo, boo-boo, boog, boogie, bootlips, boy, buck, buck nigger, buffalo, buggy, cluck (also kluck), coon, Ethiopian, eight-ball etc.*; 2. Відноситься до негра, негритянський, темношкірий (Pertaining to a Negro) (both senses, colloquial, mid 1800s - 1900s) [Slang and Euphemism 1981, с. 58].

Отже, даний словник є унікальним за своїм змістом і системою розроблених поміток сучасної аксіологічної лексики.

Наведемо приклади декількох словникових статей:

Drag – (Дієслово) *drag on / out*: тривати занадто довго (last far too long). *The recital dragged on (and on) – I could scarcely keep awake.* (Оповідання затягнулося надовго – я ледве стримався, щоб не заснути).

"*Drag out*" те ж саме, що "*to spin out*". – ім. або прикм. одяг трансвестита (transvestite clothes); сленг, (originally slang), такі вирази, як "*acted in drag, drag club*" зараз зазвичай використовуються в контексті прийому гостей (розваги).

A drag: a bore. It's a real drag having to be back at six. (Це дійсно занудно повертатися в шість). *What a drag!* (Яка туга!) [Slang and Euphemism 1981, с. 52–68].

У «Новому англо-російській словнику сучасної розмовної лексики» С. Л. Глазунова [Новый англо-русский словарь современной разговорной лексики 2006] представлені як слова, так і сучасні ідіоми та розмовні вирази британського і американського новітнього сленгу і діалектів; вульгарна і нецензурна лексика також знайшла в ньому місце. Словник містить ретельно розроблену систему позначок, що включають граматичні та стилістичні характеристики тлумачних одиниць.

Зупинимося на стилістичних позначках. Автор словника користується такими індексами: "infml" (informal), "sl" (slang), "vulg" (vulgar), "taboo". Крім того, застосовуються складні помітки типу "vulg infmb," "vulg sl", "taboo sl"; точне віднесення тієї чи іншої лексичної одиниці до певного страту лексики автору не представляється можливим, тому що не існує чітких меж між неофіційною лексикою і сленгом, вульгаризмами і табу. Регіональні помітки, такі, наприклад, як "AmE" (American English) або "BrE" (British English) також не свідчать про виняткове вживання даного слова або виразу тільки у США або у Великобританії, зважаючи на широке розповсюдження американської масової культури по всьому світу і спільності англосаксонської культури.

Позиція автора щодо переведення кожної одиниці зводиться до того, що сленгові та розмовні слова та вирази не можуть бути точно переведені, тому

що їх значення розкриваються в контексті, в конкретній мовній ситуації. Перекладаються не слова чи словосполучення, а висловлювання, достатні для правильного розуміння тлумачних одиниць. Укладач словника використовує різні види міжмовних відповідностей – еквівалент, аналог, описовий переклад. Безсумнівною перевагою словника є підбір російських еквівалентів, словосполучень і висловів.

Наведемо кілька прикладів:

beefcake – informal (тут і далі – infml) 1. *There was one calendar showing beefcake rather than cheesecake.* Мені попався один календар, де були фотографії оголених чоловіків, а не жінок. 2. *She's been going out with a real beefcake.* Вона зустрічалася з одним здоровим хлопцем;

girlie – adjective (тут і далі – adj.) infml *When on duty he would take a girlie magazine with him to look through.* Коли він йшов на чергування, то брав із собою погортати журнал із фотографіями напіводягнених дівчат. *He likes to watch girlie shows with their dancing line of long-stemmed beauties.* Йому подобається дивитися вистави, в яких танцюють напіводягнені довгоногі красуні. *Some creepy character asked her if she would pose for a girlie magazine.* Один противний тип запитав її, чи не погодиться вона позувати для одного порножурналу. *This movie has turned out to be nothing but a girlie show.* Фільм перетворився на парад голих дівчат [Новый англо-русский словарь современной разговорной лексики 2006, с. 2–281].

У «Великому англо-російському двотомному словнику» під ред. І. Р. Гальперіна [БАРС 1972] добре представлена етико-стилістична градація емоційності, відображена в помітках: жартівливе, іронічне, зневажливе, презирливе, несхвальне, емоційно-підсилювальне. Наведемо кілька прикладів:

nostrum – п. зневаж. 1. ліки від усіх хвороб; універсальний патентований засіб; панацея, 2. перен. панацея, засіб від усіх бід;

mick – п. зневаж. ірландець; [БАРС 1972, с. 44–120].

У проведеному дослідженні розглянуті системні та функціональні особливості субколоквіальних оцінних номінацій, розташованих на шкалі етичної цінності нижче колоквіальних лексичних одиниць. Доцільність дослідження обумовлена необхідністю комплексного вивчення одиниць низького і нижчого страта, що характеризуються вже в системі мови високими регулятивними потенціями. Обраний в якості операційного термін «субколоквіалізм» найбільш адекватно відображає сутність досліджуваних одиниць. Приналежність цих слів до субнейтральної лексики визначається їх зниженою, в порівнянні з нейтральною і супернейтральною лексикою, етичною цінністю. Не суперечить змісту терміна і включення в досліджуваний матеріал слів, що володіють мінімальною етичною цінністю. При виділенні субколоквіальної оцінної лексики з словникового масиву враховувалася також тематична віднесеність лексичної одиниці, так як з'ясувалося, що велику групу субколоквіальної оцінної лексики складають слова, визначення аксіологічного знака яких представляється скрутним в силу існуючої в сфері неофіційного спілкування «антиморалі». У тематичному просторі субколоквіальної оцінної лексики, як і в колоквіальній лексиці, відзначається значне переважання дескриптивних оцінних одиниць над статусними.

ВИСНОВКИ

Оцінка – універсальний, складний та багатогранний феномен. Оцінка виражає рівень цінності об'єкта оцінки для мовця, характеризує предмет чи явище за ознакою відповідності/невідповідності вимогам, інтересам, уподобанням, загальноприйнятим у конкретному соціумі, усталеним у національній та культурній свідомості його представників або притаманним окремому суб'єкту мовлення.

Аксіологічний компонент не виступає постійним для певної мовної одиниці. Він проявляється на певному історичному етапі розвитку мови і на кожному етапі, залежно від контекстуальної реалізації значення слова зазнає змін відповідно до рівня матеріальної та духовної культури суспільства. Концептуальний простір аксіологічного членування дійсності визначає різноманітність типів аксіологічного значення, критеріями виділення яких є характер підстав оцінки, характер критерію оцінної кваліфікації, яку здійснює об'єкт, типи оцінних понять (конкретні і абстрактні поняття).

Аксіологічно марковані лексеми є відтворенням взаємодії різних світів, сфер об'єктивної дійсності, що оцінюються відповідно до морально-етичних постулатів і існують у свідомості окремого індивіда як певні концептуальні світи. Пізнання об'єкта дійсності відбувається як когнітивна обробка ціннісної інформації, яку суб'єкт отримує при сприйнятті об'єкта в цілому або його окремих рис.

Сутність лексичного значення слова полягає в тому, що воно є концептуалізованою інформацією, яка реалізується за допомогою лексичних засобів. У мовній системі смислова сутність слова не вичерпується властивими йому значеннями. Слово переважно містить у собі вказівки на суміжні ряди слів і значень. Воно насичене відображеннями

інших ланок мовної системи, виражаючи ставлення до інших слів, що співвідносяться або пов'язані з його значенням.

Зробивши аналіз емотивно-оцінного фрагменту лексичної системи мови, ми отримали результати, на підставі яких моделюються процеси інтелектуальної та емоційної інтерпретації дійсності. Суть їх у тому, що, по-перше, в ментальному процесі емотивно-оцінного освоєння світу аксіологічна обробка дійсності різного ступеня когнітивної складності передуює появі різних емоцій, по-друге, емоційний стан суб'єкта стимулює аксіологічну діяльність суб'єкта і грає істотну роль у формуванні емотивної оцінки, помітно змінюючи і модифікуючи оцінний зміст. Він під впливом інтенсивних, «гарячих», ціннісно орієнтованих і об'єктно спрямованих емоцій втрачає дескриптивні обриси, гіперболізуються підстави оцінки, змінюється і її зміст – він прагне зайняти полюсні позиції на ціннісній шкалі.

Аналіз емотивно-оцінного механізму освоєння дійсності на матеріалі лексики різних стилістичних реєстрів дозволяє описати його в динаміці: оцінка ситуації породжує емоційний стан і ставлення до неї, а емоційний стан, в свою чергу, коригує ціннісні судження індивідів, сприяючи кваліфікативній діяльності суб'єкта і вносячи в неї додаткові емотивні смисли. Тому стосовно ситуації емоційної та оцінної інтерпретації дійсності справедлива думка про взаємозумовленість і кореляції різних типів цих кроків у ментальному освоєнні світу.

Якщо розглядати мовну особистість як систему взаємообумовлених ознак, що відносяться до різних структурних рівнів, то стає можливим лінгвістичне прогнозування.

Актуальність вивчення аксіологічної лексики зумовлює перспективи подальших досліджень в цій галузі лексикології. Великий інтерес являтиме собою дослідження функціонально-семантичних класів аксіологічної лексики з когнітивної точки зору. Визначення когнітивної сутності аксіологічних одиниць дозволить повніше охарактеризувати їх функції та дискурсивні характеристики. Потребує певного упорядкування презентація аксіологічної

лексики та система супроводжуючих позначок у словниках різних типів. Заслуговує детального аналізу національно-культурна і соціолінгвістична специфіка аксіологічних номінацій, а також зміна оцінних стереотипів у сучасних англомовних соціумах.

Проведений аналіз аксіологічної специфіки лексики різних стилістичних реєстрів в сучасній англійській мові може бути застосований в дослідженні будь-якої області когнітивного рівня мовної особистості. Це дослідження демонструє можливість і доцільність лінгвістичного опису особистості з урахуванням її психологічних параметрів.

Когнітивно-прагматичне дослідження емотивно-оцінного фрагменту лексичної системи мови відкриває можливість подальшого вивчення лексики під новим кутом зору: як способу вербалізації концептуальних царин ментального простору людини і як засобу лексичної організації емотивно-оцінного дискурсу мовця соціуму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азнаурова Э. С. Роль слова в создании прагматической направленности высказывания. *Семантика и типология разносистемных языков* : сборник научных трудов. Ташкент : ФАН, 1984. С. 118–132.
2. Алефиренко Н. Ф. Семантическая и смысловая структура языковых единиц. *Семасиологические аспекты значения* : сб. науч. тр. Волгоград : Перемена, 1997. С. 3–8.
3. Алферов А. В. О предмете сопоставительной прагматики. *Вестник Пятигорского государственного лингвистического университета*. 2004. Выпуск 2-3. С. 185–187.
4. Апресян Ю. Д. Отечественная теоретическая семантика в конце XX столетия. Москва : Наука, 1999. 239 с.
5. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка : уч. пособ. Москва : Флинта, 2002. 384 с.
6. Арутюнова Н. Д. Аномалии и язык (К проблеме языковой «картины мира»). *Вопросы языкознания*. 1987. №3. С. 3–11.
7. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие. Факт. Москва : Наука, 1988. 341 с.
8. Арутюнова Н. Д. Функциональные типы языковой метафоры. *Известия АН СССР. Серия литературы и языка*. 1978. № 4. С. 333–343.
9. Ахманова О. С. Очерки по общей и русской лексикологии. Москва : Флинта, 1957. 295 с.
10. Балли Ш. Французская стилистика. Москва : Наука, 1961. 247 с.
11. Баева Л. В. Ценности : понятийный, структурный, функциональный анализ. *Гуманитарные исследования. Журнал фундаментальных и прикладных исследований*. Астрахань, 2002. № 4. С. 36–82.

12. Баева Л. В. Ценностные основания индивидуального бытия : Опыт экзистенциальной аксиологии. Москва : Прометей, 2003. 194 с.
13. Батищев Г. С. Истина и ценности. *Познание в социальном контексте* : сборник. Москва : ИФ РАН, 1994. С. 61–78.
14. Беляева Т. М. Словообразовательная валентность глагольных основ в английском языке. Москва : Прометей, 1979. 183 с.
15. Беляева Т. М., Хомяков В. А. Нестандартная лексика английского языка : монография. Ленинград : ЛГУ, 1985. 139 с.
16. Бігунова Н. О. Позитивна оцінка: від когнітивного судження до комунікативного висловлювання : монографія. Одеса : КП ОМД, 2017. 580 с.
16. Болотов В. И. Эмоциональность текста в аспектах языковой и неязыковой вариативности. Ташкент : Мир, 1981. 252 с.
17. Брагина, А. А. Лексика языка и культура страны: изучение лексики в лингвострановедческом аспекте. Москва : Русский язык, 1986. 151 с.
18. Буяр І. Є. Лінгвістична категорія оцінки. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича, 2009. №11. С. 145–149.
19. Вавринюк Т. І. Емоційно-експресивна лексика в поетичному мовленні. *Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Збірник наукових праць*. 2010. Випуск 4. С. 67–73.
20. Вафеев Р. А. К определению категории «оценочности» и «экспрессивности» при сопоставлении языков. *Р. А. Вафеев : Роль иностранных языков в подготовке специалистов нефтегазового комплекса: проблемы и перспективы изучения в современных условиях*. Тюмень : ТюмГНГУ, 2010. С. 178–179.
21. Вежбицкая А. Язык, культура, познание. Москва : Русские словари, 1997. 416 с.
22. Виноградов В. В. Лексические вопросы перевода художественной прозы. Москва : Изд-во МГУ, 1978. 174 с.

23. Вишивана Н. А. Особливості мовної категорії оцінності та структура оцінки. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2004. Випуск 188-189. С. 73–79.
24. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. Москва : Перемена, 2002. 280 с.
25. Вольф Е. М. Оценочное значение и соотношение признаков «хорошо/плохо». *Вопросы языкознания*. 1986. Випуск 5. С. 179–186.
26. Вохмянин С. Н. Стереотипные тропы английской разговорной речи (на материале признаков имен с узуальной предметной отнесенностью «человеческое тело»). *С. Н. Вохмянин Норма и стилистическое варьирование* : межвуз. сб. науч. тр. Москва : Прометей, 1987. С. 254–277.
27. Выжлецов Г. П. Аксиология культуры. Санкт-Петербург : Изд-во СПбГУ, 1996. 192 с.
28. Гаврилова О. В. Практикум по стилистике английского языка : учебное пособие. Бузулук : БГТИ, 2013. 112 с.
29. Галкина-Федорук Е. М. Об экспрессивности и эмоциональности в языке : сборник статей по языкознанию. Москва : Учпедгиз, 1958. 304 с.
30. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва : Наука, 1981. 173 с.
31. Гак В. Г. К эволюции способов речевой номинации. *Вопросы языкознания*. 1985. №4. С. 162–185.
32. Горелов И. Н. Энантисемия как столкновение противоречивых тенденций языкового развития. *Вопросы языкознания*. 1986. № 4. С. 91–142.
33. Графова Т. А. Роль эмотивной коннотации в семантике слова : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Москва, 2005. 215 с.
34. Гриценко Е. С. Мелиоративная лексика в английской разговорной речи : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Львов, 1986. 237 с.
35. Гулыга Е. В., Розен Е. В. Новое и старое в лексике и грамматике немецкого языка. Москва : Просвещение, 1977. 188 с.

36. Гюббенет И. В. Проблема словесной реакции на ситуацию (на материале прилагательных) в современном английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 2007. 14 с.
37. Давыдова И. В. Стилистика: учебно-методическое пособие. Тобольск, ТГПИ им Д. И. Менделеева, 2013. 100 с.
38. Девкин В. Д. Немецкая разговорная речь : Синтаксис и лексика. Москва : Международные отношения, 1979. 256 с.
39. Долинин К. А. Стилистика французского языка : учебное пособие. Ленинград : Просвещение, 1978. 111 с.
40. Домашняя А. И. Из наблюдений над лексикографической практикой (на материале современного немецкого языка ГДР и ФРГ). *Вопросы языкознания*. 1986. № 2. С. 117–131.
41. Денисова В. В. Устойчивые разговорные сочетания слов с необычным значением в английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 2004. 11 с.
42. Єрмоленко С. Я. Експресивність. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : Українська енциклопедія, 2000. С. 156–157.
43. Звегинцев В. А. Экспрессивно-эмоциональные элементы и значение слова. *Вестник МГУ*. 1955. № 1. С. 23–45.
44. Ивин А. А. По законам логики. Москва : Наука, 1983. 241 с.
45. Изард К. Эмоции человека. Москва : Наука, 1980. 298 с.
46. Киселева Р. А. Структурные особенности авторских неологизмов и их стилистические функции (на материале английской и американской комической и сатирической литературы XX века) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Ленинград, 2004. 205 с.
47. Колшанский Г. В. Соотношение объективных и субъективных факторов в языке. Москва : Наука, 1975. 216 с.
48. Кравцова Н. М. Оценочная категоризация интеллектуальных способностей человека в современном английском языке. *Вестник*

Тамбовского университета. Серия : Гуманитарные науки. 2007. № 10. С. 60–63.

49. Кубрякова Е. С. Языковая картина мира как особый способ репрезентации образа мира в сознании человека. *Вестник чувашского государственного педагогического университета имени И. Я. Яковлева.* 2003. №4 (38). С.110–162.

50. Кузенко Г. М. Мовні засоби вираження емотивності. *Наукові записки НаУКМА.* 2000. Видання 18. С. 76–83.

51. Маркелова Т. В. Семантика оценки и средства ее выражения в русском языке. Москва : Перемена, 1994. 140 с.

52. Мезенин С. М. Образные средства в языке Шекспира : дисс. ... докт. филол. наук : 10.02.04. Москва, 2005. 241 с.

53. Мещерякова Ю. В. О лингвокультурном концепте «красота» в английском языке. *Языковая личность: проблемы межкультурного общения:* тез. науч. конф., посвящ. 50-летию фак. иностр. яз. (г. Волгоград, 3–4 февр. 2000 г.). Волгоград, 2000. С. 48–49.

54. Мещерякова Ю. В. Эстетические ценности в языковой картине мира. *Проблемы лингвокультурологии и теории дискурса : сборник научных трудов / под ред. В. И. Карасика, Н. А. Красавского.* Волгоград : Перемена, 2003. С. 29–34.

55. Мілова М. М. Експресивність та емотивність у мові та мовленні. Рівні передачі емоцій у художньому англомовному тексті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія.* 2014. Випуск 9. С. 104–107.

56. Морковкин В. В. О лингвострановедении и некоторых смежных вопросах. Воронеж : Изд-во Воронежско ун-та, 1984. 193 с.

57. Мурадян А. Ю. Словослияние в современном английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Ленинград, 2003. 12 с.

58. Никитин М. В. Лексическое значение слова (Структура и комбинаторика). Москва : Высшая школа, 1983. 273 с.

59. Петрищева Е. Ф. Стилистически окрашенная лексика русского языка. Москва : Наука, 1984. 229 с.
60. Приходько Г. І. Оцінка як об'єкт лінгвістики: когнітивно-комунікативний аспект дослідження. *Львівський філологічний часопис*. 2017. № 2. С. 66–70.
61. Ретунская М. С. Взаимосвязь стилистического и аксиологического параметров слова. *Вестник Харьковского университета*. Харьков : ХГУ, 1988. С. 140–291.
62. Ретунская М. С. Английская аксиологическая лексика: монография. Нижний Новгород : Изд-во Нижегородского университета, 2006. 272 с.
63. Розов Н. С. Ценности в проблемном мире : философские основания и социальные приложения Конструктивной аксиологии. Новосибирск : Изд-во Новосибирского университета, 1998. 292 с.
64. Романчук Ю. В. Что такое энантиосемия? *Молодой ученый*. 2016. №1. С. 904–907.
65. Рябова К. М. Колоквіальна лексика сучасної англійської мови : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2006. 196 с.
66. Сидельникова Л. В. Специфіка функціонування мовного знака у знаковій системі мови. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. Київський національний лінгвістичний університет. 2010. Випуск 18. С. 382–391.
67. Скребнев Ю. М. Очерк теории стилистики. Горький : ГГПИИЯ им. Н.А. Добролюбова, 1975. 193 с.
68. Стернин И. А. Коммуникативное поведение в структуре национальной культуры. *Этнокультурная специфика языкового созидания* : учебник / под общ. ред. Н. В. Уфимцева. Москва : Ин-т языкознания, 1996. С. 132–176.
69. Стернин И. А. Лексическое значение слова в речи. Воронеж. : Изд-во Воронежского ун-та, 1985. 172 с.

70. Федорів М. І. Структура лексичного значення похідних іменників німецької та української мов. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2015. Випуск 38. С. 335–338.
71. Хачпанова І. В., Козуб Л. С. Специфіка значення емоційно-оцінної лексики. *Young Scientist*. 2018. Випуск 10 (62). С. 555–557.
72. Хруцкий К. С. Аксиологический подход в современной валеологии : дисс. ... канд. философских наук : 19.00.01. Новгород, 2000. 214 с.
73. Чернявская Е. А. Оценочность в семантике лексических единиц. Москва : Перемена, 1998. 142 с.
74. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1987. 159 с.
75. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики. Москва : Наука, 1973. 248 с.
76. Adams R. M. *Bad Mouth. Fugitive Papers on the dark side*. Berkley : Univ. of California Press, 1977. 211 p.
77. Allen D. *From Man to Society*. Hinsdale : London House, 1973. 211 p.
78. Andersson L., Trudgill P. *Bad Language*. London : Penguin Books, 1992. 231 p.
79. Barnhart C. American Lexicography 1945-1973. *American Speech*. 1978. Vol.53. P. 341–405.
80. Beardsley M. The uses of connotation. *Words, words, words*. Beverly Hills : London House, 1974. 173 p.
81. Bosmajian H. *The Language of Opression*. Washington, DC. : Public Affairs Press, 1974. 198 p.
82. Bright W. *Variation and change in language*. London : Random House, 1976. 195 p.
83. Brown P. *Speech as a Marker of Situation II Social Markers of Speech*. Cambridge : Cambridge University Press, 1979. 211 p.

84. Cameron P. Frequency and kinds of words in various social settings, or what the hell's going on? *Sociology for pleasure*. New Jersey : John Wiley & Sons, 1974. P. 195–316.
85. Chaika E. Language the Social Mirror. London : Newsbury House Publishers, 1990. 183 p.
86. Charleston B. Studies on the Emotional and Affective Means of Expression in Modern English. Bern : Franke Verlag, 1960. 264 p.
87. Clarke D. D. Language and Action : A Structural Model of Behaviour. Oxford: Pergamon Press, 1983. 194 p.
88. David D. My language and myself : English as creative power. *Round table*. 1976. № 261. P.189–216.
89. Declerck K. A note on evaluation norms and relativization. *Journal of linguistics*. 1978. Vol. 14. № 1. P. 295–338.
90. Eiser J.R. Linguistic social influence. Attitude change produced by feed back concerning others use of evaluative language. *Europ. journal of social psychology*. London, 1978. Vol.8. № 1. P. 189–259.
91. Evans B. But What's a Dictionary For? *Harbrace Guide to Dictionaries*. London : Random House, 1965. P. 194–305.
92. Farb P. Word play. What happens when people talk. London : Random House, 1974. 135 p.
93. Fillenbaum S. Structures in the Subjective Lexicon. New York : Academy Press, 1971. 150 p.
94. Giles H. Prolegomena for developing a social psychological theory of language attitudes. *Attitudes towards language variation*. London: Edward Arnold, 1982. P. 149—295.
95. Graves R. On the future of swearing and improper language. London : Brian, 1972. 140 p.
96. Macalay R. Language, Social Class and Education. Edinburg : Harper Collins, 1977. 159 p.

97. Macfarlane A. The origin of English individualism. The family, property and social transition. Oxford : Pergamon Press, 1978. 265 p.
98. Mahl G. F. The lexical and linguistic level in the expression of emotions. *Expression of the Emotions in Man* / ed. by P. H. Knapp. New York : Newsbury House Publishers, 1963. P. 253–314.
99. Packard V. The Hidden Persuaders. New York : Newsbury House Publishers, 1961. 281 p.
100. Partridge E. Slang Today and Yesterday. London : Random House, 1979. 195 p.
101. Pride J. B. The social meaning of language. London : Oxford University Press, 1971. 285 p.
102. Wallwork J. F. Language and People. London : Oxford University Press, 2002. 209 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

102. Большой Англо-Русский Словарь. Том 2 / под ред. И. Р. Гальперина. Москва : Сов. энциклопедия, 1972. 994 с.
103. Великобритания : Лингвострановедческий словарь / под ред. Е. Ф. Рогова. Москва : Перемена, 1978. 480 с.
104. Глазунов С. А. Новый англо-русский словарь современной разговорной лексики. 3-е издание. Москва : Наука, 2006. 776 с.
105. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь. 4-е изд., перераб. доп. Москва : Наука, 1984. 944 с.
106. Новый большой англо-русский словарь : В 3-х т. / под общим рук. Ю. Д. Апресяна и Э. М. Медниковой. Москва : Наука, 1999. 831 с.
107. Русско-английский словарь / под общ. рук. А. И. Смирницкого; под ред. О. С. Ахмановой. 7-е изд. Москва : Сов. энциклопедия, 1965. 891 с.

108. Савченко А. Г. Современный словарь иностранных слов. СПб. : Эксмо, 1994. 739 с.
109. Chamber's Twentieth Century Dictionary : new Mid-century version / ed. by W. Geddie. Edinburgh : Liongate, 1958. 590 p.
110. Hornby A. S. The Advanced Learner's Dictionary of Current English. Oxford : Pergamon Press, 1957. 693 p.
111. Random House Webster's Unabridged Dictionary / ed. By N. Webster. London : Random House Inc., 1999. 917 p.
112. Spears R. A. Slang and Euphemism. Oxford : Pergamon Press, 1981. 518 p.
113. The Oxford Dictionary of Quotations / ed. by M. Green. 2nd ed. New York : Egle, 1956. 592 p.
114. The Oxford English Dictionary / ed. by J. A. Murray, H. Bradley, W. A. Craigie. Oxford : Pergamon Press, 1933. 1392 p.

SUMMARY

The **presented paper** is dedicated to research of axiological specificity of the vocabulary of different stylistic registers in modern English.

The object of the work can be defined as the vocabulary of different stylistic registers.

The aim of linguistic research is the reconstruction of the axiological system of values as a component of ethnic and cultural traditions. It determined the accomplishment of such objectives as:

- **to investigate genesis of the concepts value and estimation;**
- **to define the place of category of estimation in modern linguistics;**
- to select and investigate the components of estimation;
- to define the criteria of division of vocabulary on super- and subneutral;
- to find out the features and specific of axiological vocabulary in obedience to its belonging to the different stylistic registers.

The research of stylistic parameters and characteristics of emotional and evaluative words and their functional differentiation opens the possibility for further study of evaluative potential of various stylistic registers of language. Prospect for further research in this area is complex analysis of the vocabulary of modern English language, which expresses an assessment against the background of national and cultural specificity of the nomination. Correlation evaluation of nominations and extralinguistic reality are noteworthy problems of adequate presentation of the vocabulary in lexicography.

The **scientific novelty** of the presented research lies in the sufficiently characterized axiological vocabulary of different stylistic registers, not in terms of functional stylistics, but in the axiological cognitive-communicative aspect.

Key-words: *evaluation, axiological meaning, conceptual sphere, stylistic register, colloquialism, axiologically modified items.*